

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepņe Yoaneņe kulemguop.

Yesuhât topņe

¹ Anitâhât Kai Toka yaņeâmâ embâņâmbâek Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetņe konohâk tatmâ gaowotņak tatmâ gawot. ²⁻³ Kândik mindikum topņambâek Kai Toka yaņe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenņe, pitu topņe topņe ekmain ya otmu hânân âliwahap topņe topņe ehekņe, ki ehekņe kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yeņgâlen gâtņe âlâņe ikņahâk ki teteop, bia kârikņe. ⁴ Kai Toka yaņe manman kârikņahât amboņe oap. Yakât otmâmâ laņinņe ikņambâ gâtņe yaņe lohimbi biwinenņan pilâmu haņ sâningim gamap. ⁵ Yawu otmâ omoņ bâleņan pilâmu omoņ kâlehen manmaine kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

⁶⁻⁷ Otmu Kai Toka yakât laņinņe lohimbi biwinenņan pilâmu ya ekmâ nâņgâmunņe bulâņe otmu yâkâlen biwinenņe katnehât Anitâņe lok âlâ, kutņe Yoane, ya âi sâm waņmu takaop. ⁸ Taka laņinņe amboņahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewangim yâkât den pat âlepņe sâm tetem eknongom manminiop. ⁹ Yâhâ laņinņahât amboņe yakât topņe yuwu tap. Yâkņe lohimbi kerek nengât biwinenņan laņinņe pilâmu ekmâ

nângâmunnje keterakningiâkgât ge hohetnennjan manop.

¹⁰ Kai Toka yañe ge hohetnennjan manop yan lohimbi kingitñe orowâkñe topñe nângâm hâum pâpgum ki ekñetâ keterahop. Iknjak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawñe amboyenje ekmâ topñe hâum pâpguwi.

¹¹ Yâhâ dop yawuâk ikñe torehenlipñe yengât hohetyenjan takamu ekñetâ ki keterakiñgiopgât betbañgiwi. ¹² Yawu gârâmâ nen lok nombotñenje yâkâlen biwinenñe katbin yamâ mâmâñe otningimu Anitâhât nan baralipñe otmâ mansain.

¹³ Anitâhât nan baralipñe otmâ mansain yakât topñe yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunñe gamunñe sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipñe ki otbin. Me lok nombotñenje nengât sen yañe tetem sambe otñet sâm imbi miakmâ manbi yañe gurâ bia. Anitâ ikñak mâmâñe otningimu yakât nan baralipñe otmâ gain.

¹⁴ Bâin, Kai Toka yañe ge imbi tepñambâ tetem lok otmâ hohetnennjan manmâ tep âlep nângâningiop. Nângâningimu manmanñe ekmunñe bulâñe otmu Anitâhât nanñe ombe bisinje dopyetñe konohâk yawu otmutâ yelekbin. ¹⁵ Yâhâ lok otmâ manmu Yoanenje ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nângâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâñe embâñâmbâek meñnahât tepñambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâñe kulet sâm mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

16 Yawu gârâmâ manman kârikņe yakât amboņe tep âlep nângâningimap ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nângâningim yâhâwuap. 17 Emelâk Anitâņe Mose ekumu girem den topņe topņe kulemgup ya ekmunņe manman tawi tawiņe oap. Yâhâ sâp yiwerenĕâmâ Anitâņe Yesu Kiristo hângângumu ge wawaeneneksap ya ekmunņe bulâņe dondâ oap. 18 Nenņe Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ yâkņe ikņe nanņe ombe bisinĕ hângângumu ge manop. Yâkņe yawu olop yan nenņe Anitâhât topņe nângâm henĕņgunehât yâkņe sâm tetekņan tuhumu nângâm henĕņguwin.

Yoaneņe lohimbi toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

19 Kândikum lohimbinĕ orotmemeyenĕ bâlenĕ ya betbaņĕņetâ Yoaneņe âi topņe katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topņe nângâne sâm hotom uminiwi yenĕgât kunlipyenĕ bukulipyenĕ nombotņe hângânyongowi. Hângânyongonĕtâ hoņ bawalipyenĕ meyekņetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

20 Âikuņetâ sâop. “Anitâņe hoņ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenņe otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

21 Sâmu sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embâņân poropete âlâ, kutņe Elia sâm, manop. Yâkņe yâhâpņe tetem hohetnenņan manmâ Anitâņe hoņ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenņe otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewanĕgiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sânetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmu sâwi. “Anitâne poropete âlâ hângângumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sânetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

²² Sâmu sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwereje âwurem ari papatolipnenne girawu sâm ekyongomunne nângânetâ ârândâŋ otbuap? Bâiŋ, gike topge tâŋ tâŋâk sârâ nângâneâyâ.”

²³ Sânetâ sâop. “Nâne lok ki manmaiângen manmune lohimbine nâhâlen takanetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumne laune uk sâm huruŋ sâm ya kum kilikmâ mem ârândâŋ merândâŋ tuhuŋetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewanŋinet.”

Den yu poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, yâkne kulemguop.”

²⁴ Yawu sâmu Parisaio lok orowâk takawine yuwu sâm âikuwi. ²⁵ “Anitâne hon bawa âlâ hângângumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap sâmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliane yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topne girawuhât otmâ lohimbi toen katyekmâ mansat?”

²⁶ Sânetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenân mansap yâkât wâtne âlâ tatbaŋgiap ya eknetâ ki keteraksap.

²⁷ Hâmbâi lok yane âi topne katmâ tuhumu eknomai. Nâmâ lok inne mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwomgât dop bia. Me

yâkât itâkat gurâ kâpekmâ golewangiwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm ikñahât nângâmu giop.

²⁸ Yâhâ Yoaneñe kapi âlâ, kutñe Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matñe yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoaneñe Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet hañ sâmu Yesuñe Yoanehâlen ariop. Arimu akñangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbî mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda ekñet. Endamâ Anitâñe hângângumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nângâñet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbukñahât galem mansaiñe hotom une sâm yan lama nanñe kum gâim uñetâ semu hotomñane yâhâmu Anitâñe nângâningimap. Yakât dopñeâk lok endane tosanenñahât otmâ kawenennan kinmu kuñetâ mumbuap yakât otmâ Anitâñe hângângumu ge mansap. ³⁰ Otmu emelâk lok yukât topñe yuwu sâm ekyongowan. “Hâmbâi yâkñeâmâ âi topñe katmâ tuhumu eknomai. Nâñe embâñâmbâek meñnahât tepñambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâñe kulet sâm mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.” ³¹ Emelâk ki nângâwangiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohimbîñe yâkât topñe nângâñetâ keterahâkgât nâñe mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Emelâk nâñe yâkât topñe ki nângâm manban yan Anitâñe nâñe toen katyekbom yakât yuwu âi sâm nihim hângânnohop.

“Gâñe lohimbi toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge lok âlâhât kunñan tatbuap lok yañe lohimbi manman âilonçoân katyekmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingiwuap.” Yawu sâm eknohop. Yawu sâm eknohomu lauñe lâum lohimbi toen katyekmâ yañak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâronñ sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe kembâ hâtgum ge mâmâñe otbañgiop. ³⁴Mâmâñe otbañgimu yakât topñe nâñgâm henñeñuan. Yâhâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yoaneñe Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuñe nâ otmu Anderea menelehop.

³⁵ Emet hañ sâmu Yoaneñe ikñe hoñ bawayâhâtñe, nâ otmu lok âlâ, kutñe Anderea, Simon Petorohât imiñe, menelekmu denñan âlâ, kutñe Galilaia sâmu, yakât ginñehen ariwin. ³⁶ Arimunñe Yesuñe gam wanginenekmâ bamu Yoaneñe ekmâ yuwu sâmu eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâñe hângângumu ge lamahât dop otmâ nengât toсахât otmâ kawenennan kinmu kuñetâ mumbuap yakât otmâ Anitâñe hângângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nâñgâmutñe bonñe otmu Yoane pilâm Yesu betñan sâmutñe orowâk ariwin. ³⁸ Yesuñe purik sâmu yuwu sâmu eknotgop. “Yet wongât betnan watneksawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?” ³⁹ Sâmutñe sâop. “Orowâk ari emetñan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunñe emetsenñe emelâk purik sâmu giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereane, pilânelekmâ yahatmâ, ari atane, kutne Simon, mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Anitane lok âlâ hângângumu Yura nengât tihitnenne otmâ galemnongowe sâmu ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutneâmâ Kiristo. ⁴² Yawu sâmu netgâlen dâim takamu Yesune Simon ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Simon, Yoane nanne, gâmâ yiwerene kutge aine, Kepa sâmu gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yengât denan Petoro. Yakât topneâmâ benben mekon yawu.

Yesune Pilip yet Natanae meyelehop.

⁴³ Otmu emet han sâmu Yesune Galilaia hânângen ariwe sâmu olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutne Pilip sâmu, ya ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Garâ, orowâk arire.” ⁴⁴ Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyene kutne Besaita, ya ambolipne. ⁴⁵ Yesune Pilip memu yâkne in yawu ari bukune âlâ, kutne Natanae sâmu, ya yuwu sâmu ekuop. “Emelâk Anitane hon bawa âlâ hângângumu ge tihitnenne otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipnane kulemgawi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanne, Nasaret kapi ambone,” yawu sâop. ⁴⁶ Yawu sâmu sâop. “Yakât nangâmune gemap. Nasaret kapi ambolipne âlâ me âlâne tannongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâin. Gam ek.”

⁴⁷ Yawu sâmu Natanaene Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâmu eknongop. “Yu eknet. Lok yuâmâ Isirae ambone otmu tan tanâk mansap.” Yawu sâop. ⁴⁸ Yawu sâmu Natanaene âikum sâop. “Gâ

wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipņe ki gohonsap yan lakop kurin amutgen Anitâ mepaem tatdâ geksan.” ⁴⁹ Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanņe. Isirae nengât kunnenņe mansat.” ⁵⁰ Sâmu sâop. “Lakop kurin amutgen geksan yakât otmâ topge nanņan. Yu sâm tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topņe topņe memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.” ⁵¹ Yawu sâm ekum benņe yuwu sâm eknongop. “Bulâņanâk yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe bulâņanâk hâņgâņnohomu gewan yakât topņe teteâkgât ewapâ himbim pâroņ sâmu yâkât aņelolipņe mâmâņe otnihim yâhâm gem otņetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nâņgânomai.” Yawu sâm eknongop.

2

Kana kapiân Yesuņe kulem miop.

¹ Yawu sâm eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutņe Kana sâm ya Galilaia hânân tap yan gâtņe âlâņe imbi membe sâm otmu bukulipņe heroņe nâņgâyitgim menduhuakbi. ² Menduhuyehop ya amboņe Yesu ikņe otmu mâmâņe otmu nen hoņ bawalipņe dâinenekmu orowâk emetyetņan yâhâwin. ³ Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunņe wain to ya biatmu Yesu mâmâņe yakât sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Meņ, yakât ki nâņgârâ gorâhihiâk. Anitâ ikņak nâņgâmu âi topņe katbehât nanņan.”

⁵ Sâmu mâmânaje emet amboje yakât hoj bawa âlâ yuwu sâm ekuop. “Nanna je yu me ya otjet sâwuap yawuâk otnomai.”

⁶ Otmu emet ya kâlehen aman papato bāt nombolân konok ya tatyngiop yakât topje yuwu. Yura lohimbi Anitâje nângâningimu ârândân olâkgât to yaje mem sot nenehât senje âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtaje to osom neminiwin. Otmu kâi bātneje piriakminiwin.

⁷ Yakât otmâ Yesuje emet ambojahât hoj bawalipje yuwu sâm ekyongop. “Ba to osom mem ga amanân gâinetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâinetâ pik sâop. ⁸ Yawu otjetâ yuwu sâm ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemyeje ya wanjetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba wanjetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yaje emelâk purik sâm wain olop. Yawu otmu galemyeje nemu ukenje otmu biwinaje yuwu nângâop. “Wain toje emelâk biatningiap. Yu nemune ukenje oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nângâm yakât topje hâum pâpguop. Yawu gârâmâ to osom mem wanbi je yakât topje nângâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenje otmu yanak lok imbi miop ya yuwu sâm ekuop. ¹⁰ “Angoânâmâ wain ukenje sâm bukulipyeje gâim yinginetâ nem biwiyenje hâlim otjetâ yakât kakjanâmâ wain pâlâmje gâim yingimai. Yâhâ gâneâmâ wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nângâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesuje Kana kapi yan âi topje katmâ kulem

memu ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenjaŋe kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâmu Yesuje imilipje otmu mâmâje meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunje hilâm mome pesuk sâop.

Yesuje opon kâmbukjan yâhâ lok watyehop.

(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombaŋ ya tâlâhumu Yesuje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin. ¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukjan yâhâmunje yan lok nombotjaŋe kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senje âlâlâ angi gunji otmâ hâmeje hâukum kinbi ya Yesuje yahatmâ yuwu sâm sâyiŋgiop. “Awoŋnahât opon yu kâlehen ki orotje otjetâ anjim bero emetjahât dop oap.” Den yawu sâm tewetsenje hâukum kinbi ya yengât kakjan tat tat, tewo, me senje âlâlâyeje mem purik pilâyiŋgiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop. ¹⁷ Otmu tâmbânenje, kutje Dawiti sâm, yâkne den kulemguop ya nâŋgâmunje teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbi nombotjaŋe gâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotje otmai sâm biwinaje kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nâŋgâmunje teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinetâ Yura papatolipnenjaŋe ekjetâ bâlemu yuwu sâm ekuwi. “Gâje oat yu nâŋgâmunje dondâ bâleap. Âlâje

mâmâñe otgihimu yu oat? Gâñe wuân kulem mendâ nenñe gekmâ Anitâñe nânghâhijimu oat yawu nânghâmunñe ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâñetâ sâop. “Yeñe Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nângeâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwiñan tuhum manguwom.” Yawu sâop. ²⁰ Yawu sâm ekyongomu sâwi. “Main, papatolipnennañe opon kâmbukñe yu yambu 46 biwiñan tuhuwi. Gârâmâ gâñeâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwiñan tuhum manguwom” yat. Den yat yakât nânghâmunñe ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesuñe den sâop yakât topñe yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kuñetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbuap yakât topñe sâop. Yakât otmâ mumuñambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nânghâmunñe bulâñe olop.

²³ Yesuñeâmâ Tihit tihit Hombañ yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topñe topñe memu lohimbi kiñgitñe orowâkñe ekñetâ bonñe otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. ²⁴⁻²⁵ Yawu otñetâ lohimbi nengât biwinenñe ekmapñe topyeñe ekmâ nânghâop. Topyeñe nânghâm yanjak yâk yeñgâlen ki torokalop.

3

Nikotemonje manman kârikñahât Yesu âikuop.

¹ Otmu Parisaio yeñgâlen gâtñe âlâ, kutñe Nikotemo sâm, yâkñe Yura nengât lok kunñe manop. ² Omoñ âlâen lok yañe Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanñain. Gâñe kulem topñe topñe mema yu lok nombotñe Anitâ

orop ki mansainje kulem yuwuya menomaihât dop âlâ ki tap.”

³ Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nanġan. Yakât yuwu sâmune nânġâ. Lok âlâ me âlâ Anitâġe tihityeġe olâk sâm mâmâlipyenġe yenġât tepyenġambâ tetewi yakât dopġeâk yâhâpġe teteġetġât nanġan.”

⁴ Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk meġnahât tepġe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpġe menekbuap. Ya ki orotġe.” Yawu sâop.

⁵ Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nânġâ. Lok âlâ me âlâġe orotmemenġe bâleġe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenġe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekġetâ Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otyiġgimu Anitâġe tihityenġe otbuap.

⁶ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekġe mâmâlipnenġe yenġât tepyenġambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenġe yamâ Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otniġgim mem hewewenġe tuhunenekmu manman kârikġahât mâtâp teteningimap. ⁷ Yawu ġârâmâ “mâmâhahât tepġambâ teteon yakât dopġeâk yâhâpġe tetewuat,” sâm eġgohoan yakât ki nânġârâ sâtġe otbuap. ⁸ Yakât den âlâen hâum sâmune den ya nânġârâ keterakġihiâk. Siru ya wosapâ topġe katmâ takamap? Otmu wosaken bâiġe arimap? Yakât topġe ki nânġâmain. Siru pilâmap ya munġeâk nânġâmain. Yakât dopġeâk Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otyiġgimu biwiyenġe hewewenġe otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyenġe âlâhâlen kinmap yakât ki eġakmâ nanġanġimai.”

Yawu sâop.

⁹ Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nângâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nângâwe.” ¹⁰ Sâmu sâop. “Gâñeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nângâhihiñetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topñe ki nanğat? ¹¹ Yakât yuwu sâmune nângâ. Nenñe sennennañe ekmain otmu biwinenñan tetemu nângâmain ya sâm tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yeñeâmâ dennennñe nângâñetâ gemu bet pilâmai. ¹² Yâhâ nâñe manman topñe topñe yakât ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbingât topñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe otbuap? ¹³ Lok âlâñe himbimân ki yâhâm purik sâm ge yakât topñe lohimbi ekyongomap. Nâ konok Anitâñe himbimâmbâ hângânnohomu ge yakât topñe ekyongom mansan.

¹⁴ Emelâk Moseñe yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbiñe lok ki manmaiângen manmâ otñetâ bâleop yakât matñe hambe sâtñe metñe yañe yingimu muwi. Yakât otmâ Moseñe hambe umutñe hâwim nahân kepeim kânângâmu ekmâ yan âlepñe otbi. Yakât dopñeâk lohimbi kerekñe otñetâ bâlemap ya yengât tosayeñe biatyingîâkgât Anitâñe sâmu nâ howanân nohom kânângâneñetâ kinbom. ¹⁵ Howanân kinmune yapâ gâtñe lok âlâ me âlâñe biwi nângân nângânyeñe nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayeñe biatyingimu manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Anitâñe ikñe enğatñeâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikñe nanñe ombe bisinje hângângumu ge nengât kawenennan

kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikñe ya menom. ¹⁷ Anitâñe nanñe hângângumu ge manman kârikñan torokatnenehop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâpatoen den âiân ki katnenekbuap. ¹⁸ Otmu nen Yesuhâlen biwinenñe hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnenekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotñe Anitâ nanñahât biwiyenñe pâlâmñe otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyingiop. ¹⁹⁻²¹ Yâhâ Anitâñe nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matñe ningimu menom yakât topñe yuwu tap. Nen lohimbi kerekñe orotmeme bâlenje otne sâm yan bukulipnenñe nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenñe kepeim tem lâuwanñim mansainñe topnenñe ki kurihiakmain. Nenñe lok senyenñan kinmunñe manmannenñe tetekñan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotñe orotmemeyenñe bâlenje ya witgumâk otmâ mansainñe topyenñe kurihiakmâ Yesu, lañinñe ambonjahât hâkâñ otmâ betbangimai.

Yoaneñe ikñe topñe sâm tetem ekyongop.

²² Otmu Nikotemonje pilâm arimu yakât kakñan Yesuñe nen hoñ bawalipñe menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraia hânân ari manbin. Yan manmunñe Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotñe toen mem katyekbin. ²³⁻²⁴ Otmu sâp yan Herotñe ki sâmu Yoane mem pâi emetñan

katjetâ talop. Sâp yan Yoaneje kapi âlâ, kutje Ainon sâp, ya Salim kapi gotjan tap yan ariop. Yan arimu to senje sambe yan tap yakât ambolipje kîngitje orowâkje yâkâlen arîjetâ toen katyehop.

²⁵ Toen mem katyehop yan Yura lok âlâje Yoanehât honj bawalipje yengâlen arimu Yura ambolipje Anitâje yekmu ârândânj olâk sâp to piriakbi orotmeme yakât den sahangjiwi. ²⁶ Den sahangîjetâ Yoanehât honj bawalipjane ari yuwu sâp ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunje lok âlâje gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkje nângâningîjetâ gemu lok yakâlenâk arîjetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunje dondâ bâleap,” yawu sâwi.

²⁷ Yawu sânetâ yuwu sâp ekyongop. “Anitâje lohimbi biwiyene mem hewewenj tuhumu yâkât nângâwanjîjetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbine nengâlen torokatjetgât engatyenan ki kionjom. Yamâ wongât? Anitâ ikjak yakât amboje oap. ²⁸ Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topje yuwu sâp ekyongowan. “Anitâje honj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâp mâtâp mewangian.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâpune topje nângânetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipjane imbi yâkât pat kuwanginomial. Pat kuwangîjetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan herone otnomial. Yakât dopjeâk lohimbi sesengâlâkje Yesuhâlen torokatjetâ herone oan.

³⁰ Sâp yiwerenje yupâek lohimbi kinjitje orowâkne nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângânihinetâ gemu âi tuhumi tin pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoaneje Yesuhât topje sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topjeâmâ yuwu. Nenne menjlipnenne yengât tepyenambâ tetewin. Gârâmâ manmannenjahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâje Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnenne pato otmâ âwânahât topje eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâne denne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenaje tinâk kepeim mansai. ³³⁻³⁵ Anitâje nanje wawaemu biwiyetje kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwânanje âi sâm wanmâ hângângumu giop. Gem yan kunnenne manmâ Wâtgât Mâmânahât Heakne mâmâne otbanjimu âwânahât den ya tâj tânjâk eknongom mansap. Yâkne den eknongop ya nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenaje kepeimain. ³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ nanjahâlen biwiyenaje kepeim mannomai yamâ manman kârikjahât pat kuyingop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne yakât den betbanjim mannomai yamâ Anitâne kuk otmâ hâhiwin yingimu nângâm tatbisâi.

4

Yesuje Samaria yengâlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondâne Yoanehâlen arinetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kinjitje

orowâkņe Yesuhât nângâņetâ yahatmu yâkâlen takanjetâ yâkât sâtgât nen hoņ bawalipņaje toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaioņe nângâņetâ bâleop. ³ Nângâņetâ bâlemu yaņak Yesuņe Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin. ⁴ Ari Samaria yengât hân tânâmņambâ hârem ariwin. ⁵ Ari kapi âlâ, kutņe Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embânânak kapi yakât gotņan tâmbânenņe âlâ, kutņe Yakop sâm, yâkņe tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumuņan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanņe Yosep pilâwanņiop. ⁶ Nen mâtâwân arim tatmunņe sikopņe dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginņan ge tatmâ hâknenņe mewin.

Manman kârikņahât to yakât amboņe yamâ Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâm kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunņe yan ikņiâk tatmu imbi âlâņe to osowe sâm kapiângembâ giop. Gemu Yesuņe yuwu sâm ekuop. “To osom niņdâ nembehât naņgan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu yan biwiņaje nângâop. “Yen Yura lohimbiņe nenekmâ nângâm bâleningim nengât tera me osom bero yaņe ki katmâ nemai.” Biwiņaje yawu nângâm yakât otmâ pârâk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ulitnohoat? Ya kâmbukņe yakâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmu sâop. “Anitâņe hewewenâk otmâ lâtâpnongomap yakât topņe gâņe ki naņgat. Otmu nine topne gurâ ki naņgat. Naņgat mâne emelâk

manman kârikjahât to yakât ulitnohombât.”
Yawu sâmu ekuop.

¹¹ Sâmu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâm kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatgât wahap barahâk tat yukâ. Wuânŋe mem manman kârikjahât to yat ya osowuat? ¹² Yâhâ tâmbânenŋe Yakopŋeâmâ lâm yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipŋe otmu lama bulimakao osom yingimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopŋe otmâ manminiop ya wangim otbuatgât nângâm yu yat me?”

¹³ Sâmu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlâŋe neŋetâ yâhâpŋe tohât kân kânâk katyekbuap.

¹⁴ Yawu gârâmâ nine manman kârikjahât to osom yingimune nenomai. Ya nenomai yakât otmâ yengâlebâ to yaŋe punduŋ punduŋ sâmu ga takamu ya nem manman kârikŋe manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapgât dop âlâ ki tap.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Maiŋ, lok pato. Nâŋe hilâm ârândânŋ to yupâ oowe sâmu kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom niŋdâ nemune yâhâpŋe tohât ki katnekbupgât nanŋan.”

¹⁶ Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ gâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmu yuwu sâmu purik pilâwanŋiop. ¹⁸ “Gâ lok imbât yaŋe mem pilâhekbi. Yamâ yiwerenŋe mengekmu mansawot yamâ lokge bulâŋe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonŋe.”

19 Sâmu sâop. “Mainj, lok pato. Gâmâ Anitâhât poropete geksan. 20 Yawu gârâmâ ekgohomune nângâ. Emelâk tâmbâlipnennaje pumje yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yenjeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbi wosanje bonje otmai?” Yawu sâm âikuop.

21-24 Sâmu sâop. “Wâe. Imbi, sâmune nângâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbi pumje yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topjeâmâ iknjiâk tap. Yâhâmâ pumje me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumje âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâlije bia. Yakât otmâ Anitâ awojnennaje ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mâmâje otningimu awojnennjahâlen biwinennaje kepeim mepaemunje nângâmu ârândânj otbuap. Yen Samaria ambolipjeâmâ Anitâhât topje ki nângâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâje hoj bawaje âlâ hângângumu ge Yura hohetnennjan tetem yen me nen kerek tihitnenje otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenjeâmâ Anitâhât topje nângâm henjenjuain.” Yawu sâop.

25 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâje hoj bawaje âlâ hângângumu ge tihitnenje otbuap ya emelâk sânetâ nângâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoj bawa yakât kutjeâmâ Kiristo.

26 Sâmu sâop. “Hoj bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâje hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

27 Sâ m tan mâne nenje sot puluhum takam Yesu je imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pârâk pilâm imbi ya je wuân den âikuop yakât ki âikum topje nângâwin. Me Yesu je wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi ya je âsâp je pilâm kapiângen sururuk sâ m ariop. Sururuk sâ m ari kapi ambolip je yuwu sâ m ekyongop. 29 “Wâe. Lok âlâ je to lâ m je ginjan taka tatmâ biwine ekmâ otman man ya hârohâk sâ m tetem eknohoap. Anitâ je hon bawa âlâ hângângumu gewuap sâ mai ya je takap mon.” 30 Yawu sâ mu nângâm ekne sâ m kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatjetâ nenje sot ne sâ m Yesu ekuwin.

32 Ekumun je sâ op. “Tatnihiap ya nem mansan. Ye je yakât top je ki nanjai.”

33 Yawu sâ mu alahu gulahu otmâ yuwu sâ win. “Nen je yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâ je sot wanmu niap mon?” Yawu sâ m âlâ huwin.

34 Yawu sâ mun je sâ op. “Nâmâ Awoŋna je hângânnohomu ge tem lâ uwanjim nep je tuhum mansan ya je nâhât sot kâle oap.

35 Otmu nengât nep topjahât nângânetâ keterahâkgât âlâen hâum sâ mune nângânet. Emetsen je imbât pesuk sâ mu yan kalamân gât je âlemu mem neman. Yawu gârâmâ lohimbijeâmâ kalamân sot âlem tap yakât dop jeâk biwiyen je hewewen otmâ manman kârikjan arine sâ m otmâ tai. Ye jeâmâ lohimbi dondâ je mansai ya yengât nângâm âi menet. 36-37 Yakât torokatmâ sâ mune nângânet. Lok nombotna je nep tuhumai. Yâhâ nombotna jeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me

âlâŋe nâhât nep tuhumai me yakât bonŋe menomai ya yâhâp yâhâp heronŋe kakŋan mannomai. Yâhâ bonŋe âlemu mem katŋetâ tatbuap yaŋeâmâ lohimbiŋe hewewenŋ otmâ Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ manman kârikŋe menomai yakât dopŋeâk oap. ³⁸ Otmu emelâk lok nombotŋaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonŋe âlem kinsainŋe manman kârikŋe meŋetgât yen hâŋgânyongomune ari meyekŋet.” Yawu sâop.

³⁹ Otmu Yesuŋe Samaria gâtŋe imbi yakât biwiŋe ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋâk sâm tetem ekuop yakât kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi. ⁴⁰ Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyŋgiop. Nâŋgâyŋgimu kapiyenŋan yâhâ hilâm yâhâp tatbin. ⁴¹ Tatmunŋe den pat âlepŋe ekyongomu lohimbi dondâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeiwi. ⁴² Biwiyenŋaŋe kepeim imbi ya yuwu sâm ekuwi. “Anŋoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sârerenenekmâ manman kârikŋe ningiwe sâm ge mansap ya ikŋe launambâ eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋanâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeiain.” Yawu sâwi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanŋe nâŋgâwanŋgimu âlepŋe olop.

⁴³ Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâmu orowâk Galilaia hânâŋgen ariwin. ⁴⁴ Mâtâwân arim tatmunŋe Yesuŋe Yerusalem kapi ambolipŋe den ekyongomu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâm eknongop. “Anitâhât

poropetelipñaŋe yeŋe kapi me hep torehenlipyeŋe orowâk tatmâ den kâsikum yinŋinetâ nânŋâŋetâ nahat otmap.” Yawu sâop. ⁴⁵ Galilaia hânân arimunŋe kapi tatmâ arap ya ambolipŋe emelâk tihit tihit hombaŋ ekne sâŋ Yerusalem kapiân yâhâ Yesuŋe kulem topŋe topŋe mem ikŋe den pat âlepŋe ekyongomu nânŋâŋetâ bonŋe olop yaŋe nenekmâ buku otningiwi.

⁴⁶ Yawu otninŋinetâ ya pilâm âwurem Yesuŋe aŋgoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâŋ wain olop yan ariwin. Arimunŋe Kapanaum ambonŋe, kiap âlâhât nanŋe ya mesek sâtŋan kinop. ⁴⁷ Mesek sâtŋan kinmu yan âwâŋaŋe Yesuŋe Kana kapiân âwurem taka tap nânŋâm kapiŋe pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtŋan tatmâ pilânenekbe sâŋ oap. Yakât otmâ ari henŋenŋuhât nanŋan.”

⁴⁸ Sâmu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipñaŋe kulem topŋe topŋe memune ekneâk nanŋai. Ekŋetâ sâtŋe otmu yanâk nâhâlen biwiyenŋe katmai.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari henŋenŋuhât nanŋan.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Nânŋâwaŋŋiangât âlepŋe hâmenŋe kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nânŋâmu bulâŋe otmu âwurem ariop.

⁵¹ Mâtâwân arim tatmu hoŋ bawalipñaŋe nanŋe talop yakembâ taka yuwu sâŋ ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepŋe oap.” ⁵² Yawu sâŋetâ yuwu sâŋ âiyongop. “Sâp girawuân âlepŋe oap?” Sâmu sâwi. “Oran hilâm tânâmŋan kundatŋe sânduk sâop,” sâwi. ⁵³ Yawu sâŋetâ kiapŋe yuwu nânŋâop. “O, bulâŋanâk. Yesuŋe eknohop sâp yanâk nanne

âlepņe olop.” Yawu nâņgâm Yesuhâlen biwiņe kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipņe yakât ekyongomu kerekņe Yesuhâlen biwiyeņe katbi.

⁵⁴ Kândikum Yesuņe Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâm wain olop. Yâhâ kulem yâhâpņe miop yamâ naom tipņe ya âlepņe olop.

5

Yesuņe lok pareņe mem henņengumu geretņe lâuakmâ ariop.

¹ Yakât kakņan Yura nengât hombaņ âlâ tetemu Anitâ mepaene sâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesuņe menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin. ² Yerusalem kapi ya hawangum paņ sâhâwi yakât hâņgi âlâ, kutņe Lama sâm, yakât ginņan bomba âlâ tap, kutņe Betesira sâm. Otmu bomba yakât ginņan selep bâtnombot tuhuwi. ³ Otmu selep yan lohimbi tatbi yamâ topyeņe yuwu. Nombotņe pareņe otbi, nombotņeâmâ kâiyeņe goņgoņe, nombotņe âlâmâ senyeņe bok sâ sâņe. ⁴ Tatbi yaņe yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât aņelo âlâņe himbimângembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâminiop. Luk luk sâmu yanâmâ tatbi ya yeņgâlen gâtņaņe aņgoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbaņgiminiop. Yawu otminiwi.

⁵ Otmu tatbi ya yeņgâlen gâtņe âlâņe pareņe otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop. ⁶ Yâhâmâ selep âlâen tatmâ aņelo bomba kâlehen gemu luk luk sâmu gewe sâm yakât mambotminiop. Yâhâ

Yesuŋe lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepŋe otbehât nanŋat me bia?”

⁷ Sâmu sâop. “Oŋ, yawu nanŋan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâm ok bititik ki otmuneâk lok dondâŋe in yawu gemai. Yakât âlâŋe tânnohomu nâŋe sâm gembâm.”

⁸ Sâmu sâop. “Bâiŋ gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotŋan ari.” ⁹ Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretŋe lâuakmâ ariop.

¹⁰ Geretŋe lâuakmâ arimu lohimbi yan kinbiŋe ekmâ nângâm bâlewangim yuwu sâwi. “In tatmâ nanŋain. Yawu gârâmâ gâŋe geretge lâuakdâ gekmunŋe ki ârândân oap. Papatolipnenŋe tatmâ nângâm main sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

¹¹ Sâŋetâ sâop. “Yiwereŋe lok âlâ heŋgemnohoapŋe yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepŋe otmâ yanahâmâ yu oan.”

¹² Sâmu sâwi. “Lok heŋgeŋgohoap ya kutŋe kundâ nângâne.” Yawu sâwi. ¹³ Yâhâ Yesuŋe emelâk yok pilâm lohimbi dondâ kinbi ya hohetyeŋambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yaŋe Yesu ekmâ tiripyongowe sâm senŋe senŋe otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

¹⁴ Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukŋan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuŋe yuwu sâm ekuop. “Nanŋat. Nâŋe heŋgeŋgohoan. Yakât otmâ yâhâŋe otmâ hilipguuat yamâ hiliwahowuat.”

¹⁵ Yawu sâmu lok yaŋe Yura papatolipnenŋe yeŋgâlen ari “Yesuŋe heŋgemnohoap” sâm ekyongop. ¹⁶ Yâhâ Yesuŋe tatmâ nângâminiwin sâpŋan

lok ya heŋgeŋguop. Yakât otmâmâ Yura papatolip-nenŋaŋe Yesu mem ge katne sâŋ den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenŋaŋe kepeim manman bulâŋe menom.

¹⁷ Den hikunjetâ benŋe Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Awoŋnaŋe hilâm ârândân âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâŋ nihiop.” Yawu sâop. ¹⁸ Yâhâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lok ya heŋgeŋguop yakât nâŋgânetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuŋe Anitâhât “Awoŋne” sâmu yakât otmâ Yura papatolipnenŋaŋe yuwu nâŋgâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetŋe konohâk oap sâŋ ikŋahât nâŋgâmu yahatsap,” yawu sâŋ yakât kune sâŋ otbi.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otŋetâ Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Nine topne ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋe nine enŋatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awoŋnaŋe wawaenekmâ tiripnohomu ikŋahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâŋe otnihimu memune ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap. ²¹ Awoŋnaŋe lok âlâ me âlâhât manmanyenŋe torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikŋe yinŋiwomgât dop tap. ²² Otmu lohimbiŋe otŋetâ bâlem gamap ya awoŋnaŋe bâiŋe ki sâŋ hâreyinŋiwuap. Âi ya nâŋak bâiŋe sâŋ hâreyinŋiwomgât sâŋ nihiop. ²³ Yâhâ lohimbiŋe Awoŋne ewe katmai yakât dopŋeâk nâ gurâ ewe katneŋet sâŋ âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe betnihimai yaŋe nâ betnihaiŋ sâŋ Awoŋne hâŋgânohomu gewan ya betbangimai. ²⁴ Lok âlâ me âlâŋe nâhât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe awoŋnahâlen katmâ

denje lâum mannomai ya awonjaŋe emelâk manman kârikjahât pat kuyinjiop. Yakât otmâ manman kârikjahât mâtâwân manjetâ den âiân ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nângâŋet. Awoŋne Anitâŋe hângânnohomu ge nine den pat âlepŋe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbî biwi pâlâmŋe mansai ya yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu nâhâlen biwiyenjaŋe kepeim mannomai yaŋeâmâ manman kârikjahât bulâŋe menomai. ²⁶ Yakât topŋeâmâ yuwu. Awoŋne yamâ manman amboŋe. Yawu gârâmâ manman yakât galemŋe sâm nihimu yan dopnetŋe konok oap. ²⁷ Otmu hângânnohomu ge lohimbîŋe otbî mewî yakât bâiŋe sâm hâreyinjiwomgât sâm nihiop. ²⁸ Yakât otmâ sâp patoen lohimbî muwi yamâ kerek mândeyekmune mumuŋambâ yahatmâ otbî mewî yakât matŋe menomai. ²⁹ Yâhâ lohimbî nombotŋaŋe Anitâ betbaŋgim otjetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matŋe umatŋe menomai. Yâhâ nombotŋaŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim âlepŋe manbî yaŋeâmâ manman kârikŋe mannomai. ³⁰ Nine enŋatneâk âi ki tuhuman. Anitâŋe biwînan katmu tem lâuwaŋgim den sâm hâreyinjiiman yamâ nângâmu ârândâŋ otmap.

Yesuŋe kulem âlâlâ miop yan ikŋe topŋe tetem heŋgeŋguop.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâman mâne nângâŋetâ nahat otbâp. ³² Awoŋne manman amboŋaŋe nâhât topne ekmâ nângâŋetgât kulem mem gamap yamâ nângâwaŋgimune bulâŋanâk otmap. ³³ Anjoân hon

bawalipyene hângânyongonjetâ Yoanehâlen arinjetâ nâhât topne bulâñanâk ekyongop. ³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâne nâhât topne ki sâmb tetewi mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpgât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkne nâhât topne ekyongop ya yiwereñe nângâñetâ bulâne otmu manman kârikñan manñetgât yan. ³⁵ Yoanehât nângâñetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmbune nângâñet. Yâkneâmâ balamgât dop olop. Balam sem lañinñe pilâmu ekmain yakât dopneâk yâkne den ekyongomu biwiyenjan hâumu hañ sâyinñiop. Hañ sâyinñimu angoân hewewenâk nângâwi. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbañgiwi. ³⁶ Nâhât topne yamâ yâkne bulâñanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awonñane âi sâmb nihim hângânnohomu kulem topne topne memune yan nâhât topne tâñ tâñâk tetemu ekmai. ³⁷ Yawu gârâmâ awonñe ki ekmâ denneâk nângâm gamai. ³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenñe gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awonñane poropetelipñe ekyongomu kulemguwi ya nângâñetâ ki keterakyingimap. Otmu nâhât gurâ nângâñetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenñe ki kepeimai. ³⁹ Yeñeâmâ manman kârikne mene sâmb poropetelipñe den kulemguwi ya haonmâ ârândâñ sâlikum ekmâ tatmai. Yawu gârâmâ yeñe nâhât topne ekñetâ keterahâkgât den yu poropetelipñane kulemguwi. Yu sâlikum heñgenñumai mâne âlepne nâhât topne nângâm heñgenñumbâi. ⁴⁰ Yamâ yeñe manman kârikne mene sâmb yan nâhât hâkâñ otmâ biwiyenñe nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât

nângânetâ yahalâkgât ki gewan. ⁴² Yawu gârâmâ biwiyenê Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk nangan. ⁴³ Yakât otmâ awonnanê âi sâmbâ nihim hângânnohomu gewan yakât nângânetâ ki bulânê otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlânê engatyenêak otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângânetâ yahatmu buku otyingimai. ⁴⁴ Yenê yenhâlâk nanganjinetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ iknak yekmu ârândân olâkgât ki nângâmâ. Ya otmâ yakât nângânetâ porap otmâ. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulânê otbuap? ⁴⁵⁻⁴⁷ Yenêâmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyenê ki katmai. Yamâ nânê awonnahât senjan kinmâ den âiân ki katyebom. Yakât yuwu sâmbâ nângânet. Mosenê Anitâhât girem den kulenguop yamâ “lâum manmunjê Anitânê tihitnenjê otbuap.” yawu sâmbâ. Yawu gârâmâ nâhât topne nângânetâ keterahâkgât Mosenê den ya kulenguop. Yakât otmâmâ Mosenê den kulenguop ya yenê nângânetâ bulânê otmâ mânê emelâk biwiyenê nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângânetâ porap otmâ. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulânê otbuap?” Yawu sâmbâ ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukjambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesunê sot kâsikum yingimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

¹ Otmu yakât kakjan Galilaia denjân, kutjê âlâmâ Tiweria denjân, Yesunê yakât nombotgen

ariwe sâ m hoŋ bawalipŋe menenekmu orowâk ariwin. ² Yâhâ emelâk Yesuŋe mesek topŋe topŋe heŋgemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunŋe lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe betnenŋan watnenekbi. ³ Watnenekŋetâ ari lohimbi ya pilâyekmâ Yesu orop pumŋe âlâen yâhâ tatbin. ⁴ Tatmâ Tihit tihit hombaŋ ya tâlâhuop yakât alahuwin.

⁵ Alahum tatmunŋe lohimbi dondâŋe watnenekmâ takawi ya Yesuŋe yekmâ yuwu sâ m Pilip âikuop. “Lohimbi dondâ takai yu wosapâ sot puluhum yingimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap?” sâ m âikuop. ⁶ Yâhâ sot kâsikum yingimu neŋetâ dopyeŋan otbuap ya nâŋgâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwiŋe girawu talop ya sâ m tetemu nâŋgânehât Pilip âikumu yuwu sâ op. ⁷ “Âo, lohimbi dondâŋe taka tai. Yakât otmâ sot tipiŋe ikŋak ikŋiâk nenomai yamâ tewetsenŋe pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâŋe emetsenŋe nombolân yâhâp biwiŋan âi tuhum hâmeŋe membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâŋe den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

⁸ Yawu sâ mu nengâlen gâtŋe âlâ, Simon Petoro imiŋe, kutŋe Anderea sâ m, yâ kŋe yuwu sâ m ekuop. ⁹ “Naom tipiŋe âlâ taka tapŋe baŋga mome otmu iŋan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yuŋe dopyeŋan ki otbuap yukâ.” Yawu sâ op.

¹⁰ Yawu sâ mu Yesuŋe yuwu sâ m eknongop. “Yeŋe lohimbi yu ekyongonŋetâ ge tatŋet.” Yawu sâ mu launŋan mem lok yeŋgât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunŋe ge tatbi. ¹¹ Ge tatŋetâ Yesuŋe baŋga ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhum mem ningimu ârândâŋâk kâsikum

yingimunje newi. Yâhâ inçan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikum yingimunje nenjetâ dopyenjan olop. ¹² Nenjetâ dopyenjan otmu yuwu sâm eknongop. “Sot nombotje tap ya bâlemapgât hâwurum saka sakaen mânujetâ giâk.” ¹³ Yawu sâmu hâwurum mânujmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

¹⁴ Yesuje kulem ya memu ekjetâ sâtje otmu yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Poropete âlâ hohetnenjan tetewuap sânetâ nângâm mambot-main ya yu mon?” Yawu sâwi. ¹⁵ Yawu sânetâ Yesuje biwiyene ekmâ yâkne kutdâylene mem kânângânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba punje âlâen yâhâop.

Yesuje to kakjambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

¹⁶⁻¹⁷ Emet omoj otmu Yesuje in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâm dengân ginjan gewin. ¹⁸ Ge wanğa mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop. ¹⁹ Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunje Yesuje to kakjambâ takaop. Takamu ekmâ “wuânje takap?” sâm ekmâ umutnenje ariop. ²⁰ Umutnenje arimu Yesuje nenekmâ yuwu sâop. “Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kiŋgityenjahât ki otjet.” Yawu sâop. ²¹ Yawu sâmu tepnenje welâmjan gemu in yawu memunje wanğaen yâhâop. Wanğaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

²² Kapi pilâm tohowin yakât ambolipjane emet haŋ sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. “Oran wanğa

konohâk ekbin yamâ Yesu hoŋ bawalipŋaŋe yeŋiâk mem ariwi.”

²³ Yawu sâm pâinbi. Otmu Tiweria kapi am-bolipŋaŋe Yesuhât pat nâŋgâm waŋga âlâlâ mem kapiyeŋehembâ taka emelâk Kutdânennŋaŋe sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tathi. ²⁴ Taka Yesuhât pânŋetâ biatmu yaŋak waŋga ya yâhâpŋe mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikŋahât sot yakât amboŋe yamâ Yesu.

²⁵ Waŋgayeŋe Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâm âikuwi. “Wa, lok pato gâ amâti takaon.”

²⁶ Yawu sâm âikuŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yaihât sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe kulem topŋe topŋe memune ekmâ topŋe ki nâŋgâm heŋgeŋgumai. Yâhâ sot yingimune neŋetâ tepyeŋe pik sâop yakât nâŋgâm pânnekmâ takai. ²⁷ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sot nemain yaŋe kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek ŋâsukŋe pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nâŋgânimai. Yawu gârâmâ sot topŋe âlâ ikŋiâk tap ya nem manman kârikŋe manmâ yâhânimai yakâlâk nâŋgânimai. Yawu gârâmâ Awoŋne Anitâŋe nâŋgânihimu ârândâŋ otmu âi sâm nihim hâŋgânnohomu ge yâkât sâtgât manman kârikŋahât sot yingiwom.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâm u yuwu sâm âikuwi. “Anitâhât den lâune sâm girawu tuhunomgât naŋgat?”

29 Sânetâ sâop. “Anitâne nâ hângânnohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyeŋe katmâ man-nomaihât nanŋap.”

30-31 Sâmu sâwi. “Emelâk tâmbâlipnenne lok ki manmaiângen manŋetâ Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutne mana sâm, yingimu nem manbi yakât topne miti pepaen yuwu tap. “Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi.” Yawu tap. Yawu gârâmâ gâne kulem âlâ mendâ ekmunne âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nângâmunne bulâne otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunne bulâne otbuap?” Yawu sâwi.

32 Sânetâ sâop. “Anitâne himbimâmbâ sot bulâne yingimap yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Moseŋe himbimâmbâ sot bulâne ya ki mem tetem yingioŋ. Bia. Himbimâmbâ sot bulâne yamâ yiwerene Awonŋane yingimu mansai. 33 Sot bulâne yamâ Anitâne nâ hângânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikne yingim mansan.”

34 Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haonmâ ârândân ningirâ nem yâhânom.”

35 Sânetâ sâop. “Manman kârikŋahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne biwi nângân nângânyeneŋe nâ kepeinekmâ man-nomai. Yâhâmâ nâne mâmâne otyingimune man-man kârikŋahât sot yakât yâhâpne ki po yingiwuap. Me manman kârikŋahât to yakât yâhâpne ki yekbuap.

36 Yawu gârâmâ kulem topne topne memune yeŋe ekmâ topŋahât hâum pâpŋum nâhâlen biwiyeŋe ki kepeim mansai. 37 Yawu gârâmâ

lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim manjetgât Awonane meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyenane kepeinetâ ki betyongowom. ³⁸⁻⁴⁰ Awonane âi sâam nihim himbimâmbâ hângânnohomu gewan. Gem yâkât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâne nekmâ topne nângâm hejengum nâhâlen biwiyenane kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nane sâp patoen mumunambâ mem yahatyekmune manman kârikjahât pat emelâk Anitane kuyingimu tap yakât bulane yingimu menomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu gârâmâ “sot bulane yamâ Anitane nâ hângânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikne yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnennane nângânetâ bâlemu yuwu sâam alahu gulahu otbi. ⁴² “Nenâmâ yâkât topne nangain. Yâhâmâ Yosep nanne yakâ. Âwane mâmâne yetgât topyetne nangain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nângâmunne bâleap.” Yawu sâwi.

⁴³ Sânetâ sâop. “Kâmbukne. Nângâm bâlenihinetâ ki ârândâj oap. ⁴⁴ Awonane hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâknak nâhâlen torokatnomai. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nane mumunambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom. ⁴⁵ Emelâk emet inânjan poropete âlâne den kulemgup ya yuwu tap. “Anitâ iknak denne lohimbi biwiyenan katmu nângânetâ keterakbuap.” Yawu kulemgup. Den yakât bonne teteâkgât awonane denne lohimbi bi-

wiyenjan katmu nângânetâ hâumu nâhâlen torokat-mai. ⁴⁶ Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâne Awoŋnahâlen ki yâhânetâ den kâsikum yingimâp. Yawu ki tap. Nâne konok Anitâ Awoŋne orop tatmâ yâkât sâtgât otmâ gewan.

⁴⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbî âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim man-mai yamâ manman kârikŋan mannomaihât pat kuyingimune tap. ⁴⁸ Yâhâmâ manman kârikŋahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai. ⁴⁹ Manman kârikŋahât sot yakât yâhâpne torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnennane lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutne mana sâm, ya yingimu nem gawî. Otmu ya gurâ emelâk mum metewî. ⁵⁰ Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikŋahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâne nine hepne sunumne nemainemâ ki hiliwahonomai. ⁵¹ Yâhâ manman kârikŋahât bulâne teteyingîâkgât nâne konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyingiwân yu yingimune nem manman kârikŋan mannomai.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu Yura nengât papatolipnennane nângâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yunemâ ki orotne yap. Girawu otmâmâ ikne sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotne yukâ.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâm alahunetâ Yesune yuwu sâm ekyongop. “Ninahât sâmunne nângânetâ ki keterakyingiap yakât âlâku sâmunne nângânet. Nâmâ lok bulâne mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman

kârikñan ki mannomai. ⁵⁴⁻⁵⁶ Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuñeâmâ manman kârikñe yakât bulâñe oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâp patoen mumuñambâ mem yahatyekmune biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânôm. ⁵⁷ Awoñne manman ambonañe hânğânnohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtñanâk kinmâ yâkñe tatmap yakât dopñeâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâñe manmâ yâhâwom yakât dopñeâk manmâ yâhânomai. ⁵⁸ Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnennañe sot âlâ, kutñe mana sâm, newi yan manman kârikñe ki ekbi. Yawu otmâ mum gawi. Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. ⁵⁹ Yesuñe Kapanaum yengât miti emetñan yâhâ den yu ekyongop.

Yesuñe manman kârikñe yakât topñe ekyongop.

⁶⁰ Yesuñe nengât papatolipnenñe yawu sâm ekyongomu yan lohimbiñe denñe nânğâne sâm yâkâlen torokatmâ manbi nombotñañe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nânğâmunñe umatñe oap yakât otmâ yâkât den yu âlâñe nânğâwuap?” Yawu sâwi.

⁶¹ Yawu sâm hâkân otñetâ Yesuñe biwiyenñe ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâñe ki ekyongop? Girawuhât otmâ nânğânñetâ umatñe oap? ⁶² Gârâmâ nâñe hâmbâi himbimân âwurem yâhâmune nekmâ yanâmâ girawu nânğânomai? Nânğânñetâ bulâñe otmu nâhâlen biwiyenñe

katnomai me bia? ⁶³ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne yenje engatyenajak otmâ manman kâriknan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yâknjak mâmâne otyingimu manman kâriknan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângânetâ bulâne otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingimu biwiyenje nâhâlen katmâ manman kârikne mannomai. ⁶⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne nombotjane ki nângânetâ bulâne otmap.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotjane biwiyenje Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyenje nângâop. Yâhâ lok âlâne Yesuhât betjehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topne nângâop. ⁶⁵ Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâmunne nângânet. Awojane lohimbi âlâ me âlâ mem hewewen tuhuyekbuap yâknjak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâopgât lohimbi nombotjane nângânetâ umatne otmu pilâm âlâengen ariwi. ⁶⁷ Arinetâ Yesunje honj bawalipne kâiân yâhâp yuwu sâm eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekâmâ arine sâm oai me bia?”

⁶⁸⁻⁶⁹ Sâmu Petoroje sâop. “Kutdâ, gâne konok Anitâhât nanje bulâne manmâ manman kâriknahât topne eknongorâ nângâmunne bulâne otmap. Gâhât topge emelâk nângâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denje lâum manman kâriknan mannomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu yuwu sâm eknongop. “Bulâjanâk nâne konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâlene ya yengât amboyenje kutne Satan sâm yâkne

yenġâlen gâtġe âlâhât biwiġan kioġmu yâkât tem lâum mansap.” Yawu sâop. ⁷¹ Yâhâ Yesuġe den sâop yaġe bukunenġe Yurasi, Simon nanġe, yamâ Karioto kapi amboġe ya miop. Yâkġe ġâmâlâk Yesuhât betġehen kioġbuap yakât.

7

Anitâhât sâtġât otmâ Yesuġe den kâsikum yinġiminiop.

¹ Otmu yakât kakġan Yura nengât papatolip-nenġaġe Yesu kune sâm otbi. Yawu otġetâ yaġak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yenġâlen ari den kâsikum yinġim manop. ² Yan ari manmu tâmbâlipnenġaġe selep tuhuminiwi yakât hombanġ ya tâlâhuop.

³⁻⁵ Otmu Yesu imilipġaġe denġe nânġâġetâ nahat otmu yuwu sâm ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât hombanġ tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kiġitġe orowâkġe Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ heronġe otnomai. ġâġe yan kulem mendâ lohimbiġe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotġaġe ġâhât den nânġâne sâm otmâ mansai ya senyenġan kulem âlâlâ mendâ ekmâ ġâhât den pat sâm haok tuhunomai. Lohimbi kerekġe ġâhât nânġâġetâ yahalâkġât ġâ tetekġan kinmâ kulem mendâ eknomaihât nanġain. ġârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutge pato otbuap?” Yawu sâwi.

⁶⁻⁸ Sâġetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenġe enġatyenġak otmâ yu me ya âlepġe otmai. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombanġ ekne

sâm âlepņe ekmâ heroņe otnomai. Heroņe otņetâ yanâmâ nengât papatolipnennãņe yekmâ ki kuk otyiņginomai. Yâhâ nâmâ enġatneâk ki otman. Awoņņãņe sâm nihiop ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiņe orotmemeyeņe bâleņe otmai yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeņeâmâ âlepņe hombaņ ari ekņet.” Yawu sâop. ⁹ Yawu sâmu imilipņãņe pilâm yeņiâk ba ariwi.

¹⁰ Pilâm ariņetâ Yesuņe hoņ bawalipņe menenekmu belângen watyekmâ yâhâwin.

¹¹ Yâhâmunņe lohimbiņe menduhuakmâ sot um nem heroņe otbi yan Yura nengât papatolipnennãņe Yesuhât pânbi. Pânmmâ “Yesu wosapâ tap?” sâm âiyongom yâhâm gewi.

¹²⁻¹³ Âiyongom yâhâm geņetâ lohimbi dondãņe kiņgityeņahât otmâ Yesuhât den lohotņan alahu gulahu otbi. Alahum hionakmâ nombotņãņe yuwu sâwi. “Yesuņe âilonġo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotņãņeâmâ sâwi. “Bia. Yâkņeâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

¹⁴ Otmu hombaņ ya tânâmgumu Yesuņe opon kâmbukņan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yiņgiop. ¹⁵ Den kâsikum yiņgimu papatolipnennãņe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetņan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nãņġãmapġât yap?” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sãņetâ Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitãņe hãņġãnnohomu ge yâkât sâtġât otmâ denņe

ekyongoan. ¹⁷ Yakât otmâ nine engatnaŋak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâumaiŋeâmâ nâŋgâm heŋgeŋgumai. ¹⁸ Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk den ekyongomai yaŋeâmâ lohimbiŋe nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetŋe konohâk otmu âi sâm nihim hâŋgânnohop. Hâŋgânnohomu gewan yâkâlâk nâŋgâŋetâ yahalâk nâŋgâm uwawaŋŋe bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman. ¹⁹ Yawu gârâmâ yeŋe gurâ Moseŋe girem den kulemguop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topŋe girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinbiŋe yuwu sâwi. “Maiŋ, wonânŋe gohone sâm oai? Gâmâ weke bâleŋaŋe mâŋgâehekmu biwihe hâlim milim otmu yat.”

²¹ Sâŋetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lok pareŋe âlâ heŋgeŋguwan. Heŋgeŋgumune kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop yakât nâŋgâŋetâ bâleap. ²²⁻²³ Nâŋe otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nâŋgâm heŋgeŋguŋet. Tâmbâlipnenŋaŋe hâkyeŋahât torehenŋan undip tuhuŋgiminiwi ya yeŋe torokatmâ otmâ yâhânomaihât Moseŋe girem den kulemguop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan nanlipyenŋe ihilâk hâkyeŋahât torehenŋan undip tuhuyiŋgimai. Yawu gârâmâ nâŋe gurâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lok pareŋe heŋgeŋguwan yakât topŋe girawuhât nâŋgâŋetâ bâleap. ²⁴ Lok âlâ me âlâŋe otmai memai ya yeŋeâmâ kakŋeâk kakŋeâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki

ekmâ nângâm henġenġum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipņe Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

²⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipņe nombotņe yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnennņe kune sâm oai. ²⁶ Lok yuâmâ tetekņanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnennņe ki kuwaņgim mansai? Anitâņe hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwaņgimai mon? ²⁷ Yâhâ Anitâņe hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipņe ki nângânom. Otmu topņe yamâ hâum pâpġunom. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipņe yeņġât hârok nângâyingian. Yakât otmâ Anitâņe ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yawu sâņetâ Yesuņe opon kâmbukņan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulâņanâk yeņe hep torehenlipne yeņġât naņgai. Yamâ benņe nâhât topne nângâm hâum pâpġuai. Nâmâ nine eņgatneâk otmâ ki gewan. Manman bulâņahât ambonņe hângânnohomu gewan. Yamâ benņe yâkât topņeâmâ yeņe ki naņgai. ²⁹ Nâmâ yâkņe hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topņe nângâm henġenġuan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu papatolipnennņe nângâņetâ bâlemu mem pâi emetņan katne sâm otbi. Yawu ġârâmâ mumbuapġât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi. ³¹ Yawu ġârâmâ lohimbi nombotņe denņe nângâņetâ bulâņe otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesuņe kulem topņe topņe mem

gap ya Anitâhât hoŋ bawaŋe âlâ hângângumu ge tihitnenŋe otbuap sâmai yaŋe wangim âlâlâ ki membuap.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulâŋanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyenŋe katbi.

³² Otmu lohimbi nombotŋaŋe yawu sâm alahu gulahu otŋetâ Parisaioŋe nâŋgâŋetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yeŋgâlen arinŋetâ den hikum Yesu mem pâi emetŋan katne sâm tembe lâulipyenŋe hângânyongowi. ³³ Hângânyongoŋetâ Yesuhâlen arinŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ hângânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom. ³⁴ Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeŋe arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâpŋe ki neknomai.” Yawu sâop.

³⁵⁻³⁶ Yawu sâmu yâkŋe yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâpŋumai yeŋgâlen emelâk bukulpnennŋaŋe den kâsikum yinŋim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁷ Otmu selep tuhuminiwi yakât homban ya bia otbe sâm otmu yan lohimbi kerekŋe menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesuŋe yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâ manman kârikŋahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga neŋet. ³⁸ Emet inânŋan poropete nombotŋaŋe den âlâen hâum kulemgowi yakât topŋe yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋaŋe

kepeim mannomai yamâ biwiyenambâ manman kârikjahât to ya hindakmâ hirik hirik sâmbimbuap.” Kulemgui yakât topne yawu tap.” Yawu sâop.

³⁹ Yesune den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak ki hângângumu giop. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ nenne biwi nângân nângânnenne Yesuhâlen katmunne yanâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne nengâlen ge mâmâne otningimap yakât sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu nângâm lohimbi nombotnane yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâmain ya mat takamu eksain” ⁴¹ Yâhâ nombotnaneâmâ yuwu sâwi. “Bulanâk Anitâne lok yune tihitnenne olâkgât hângângumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotnaneâmâ nângâm hilipgum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboje. ⁴² Yamâ Anitâne lok âlâne tihitnenne otbuapgât hângângumu gewuap yamâ Dawitihât senân gâtne. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât topne yawu miti pepaen kulemgui tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâne ki hângângumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi. ⁴³ Yesuhât topnahât yawu sâmbimbuap hionakbi. ⁴⁴ Yâhâ nombotnaneâmâ pâi emetnan mem katne sâmbimbuap otjetâ umatne otmu pilâwi.

Parisaione Yesuhât nângâm betbangiwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yengât tembe lâlipyenane purik sâmbimbuap yengâlen arinetâ yuwu sâmbimbuap âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?” ⁴⁶ Sâmbimbuap sâwi. “Yâkne den

sâmu nângâmunje âlâ kândâkdâek otmu yanjak inâk takain. Yâhâmâ topje ikñiâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ Parisaionjeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denje nângânetâ biwiyenje gulip oap.

⁴⁸ Nenneâmâ denje nângâmunje porap otmap. Otmu kunlipnennaje nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenje alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbi inje mansai yaje Mosehât girem den ki nângâm hejengumai. Yakât otmâ Anitâje hem nâpumân pilâyekmu ge matje umatje menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtje âlâ, kutje Nikotemo sâ, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkje yuwu sâm ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâje ikje topje ki sâm tetem sârereakmuâk yâkât tosa yakât sâm hârewanjinomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenje Yesuhât in yawu sâm hârewanjinmunje ki ârândân otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu bukulpnaje nângâm bâlewanjin yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipje yengât nângârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemguwi ya sâlikum yuwu ekbuat. Anitâje Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâm wanmap.” Yawu sâwi. ⁵³ Yawu sâm gem iton galon otmâ emetyenjehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinennaje kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesuje Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumjan yâhâop. ² Emet han sâmu kapiân âwurem

ari opon kâmbukņan yâhâmu lohimbi kiņgitņe orowâkņe denņe nâņgâne sâm menduhuakbi. Menduhuakņetâ den kâsikum yingiop. ³ Den kâsikum yingimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaņe imbi âlâņe lokņe betņehen kioņmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâm ariwi. Otmu Yesuņe den sâm hilipgumu topņe mem tetenom nâņgâwi. ⁴ Ari yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ lokņe betņehen kioņmu mem tetaim. ⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâņe loklipyene betyenehen kioņnomai yamâ kâtnak yongomunņe munomaihât Moseņe girem den âlâ kulemguop. Bâiņ, gâņeâmâ girawu naņgat?” ⁶ Yawu sâņetâ Yesuņe den nâņgânâk tatmâ bânņe hânân kulemguop. ⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuņetâ kuwihakmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņgâlen gâtņe âlâ tosaņe bia yaņe topņe katmâ imbi yu kumu yan yen hârokņe kunomai.” Yawu sâop. ⁸ Yawu sâm yâhâpņe yawuâk den nâņgânâk tatmâ hânân kulemguop. ⁹ Yawu sâmu nâņgâņetâ umatņe otmu aņgoân kunlipyenāņe sâm yahatmâ kulet sâm ariņetâ ariņetâ lok ya hârok arim tiņ pilâwi. Arim tiņ pilâņetâ imbi yamâ Yesu orop yetņiâk kinowot. ¹⁰ Kinmutâ Yesuņe kuwihakmâ yuwu sâm ekuop. “Wa tou. Den âiân katgekne sâm oai ya wosapâ arai?”

¹¹ Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâņe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgekbomgât naņgan. Yawu gârâmâ gâņe otdâ bâleap yamâ yâhâpņe ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuŋe laŋinŋan katnenekmu tatmain.

¹² Yesuŋe ekumu arimu lohimbi kinbi ya iŋŋan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ hânŋan kulemŋan lohimbi mansai yeŋgât laŋinŋe otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen bi-wiyenŋe kepeinomial yamâ sâmune laŋinŋe bi-wiyenŋan pilâmu omoŋ bâlenŋambâ ga manman kârikŋahât pat otmai.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Parisaionŋe yuwu sâm ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâm tat. Yamâ nâŋgâmunŋe bonŋe ki oap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâŋetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topŋe naŋgan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topŋe gurâ nâŋgâm heŋgeŋguan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâm tetemune bonŋe otmap. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât topne ki nâŋgâm heŋgeŋguai. Yakât otmâ den yai yu nâŋgâmunŋe ki dopŋan oap. ¹⁵ Yen gurâ lokgât nâŋgân nâŋgân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyiŋgine sâm otmaiân topyeŋe kakŋeâk kakŋeâk nâŋgâm sâm hâreyiŋgimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâm hâreyiŋgiman. ¹⁶ Yawu gârâmâ sâm hâreyiŋgim mansan mâne Awonŋaŋe âi sâm nihim hâŋgânnohomu gewan yâkât sâtgât sâm hâreyiŋgimune bonŋe otbâp.

¹⁷ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmunŋe nâŋgâŋet. Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâŋe ikŋiâk bukulipŋe yeŋgât topyeŋe teteâkgât sâm hâreyiŋgiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yaŋe denyenŋe hikunomial ya lâuakmâ konok otmap yamâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap.” Yawu tap.

18 Yakât ninahât topne yuwu sâmunê nângânet. Awonnanê hângânnohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmânê otnihimu kulem topne topne memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

19 Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nângânê.” Sânetâ sâop. “Yenê nâhât topne ki nanğai. Gârâmâ Awonnanahât topne gurâ ki nanğai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanğai mânê Awonnanahât topne nângâwanğimbâi.” Yawu sâop.

20 Otmu opon kâmbuknê kâlehen tewetsenê katnetâ geminiop yan lohimbi menduhuaknetâ Yesunê den kâsikum yingiop. Sâp yan Parisaio yawu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetjan mem katnehât nângâwi yamâ mum-buapğat sâp ki tâlâhuop yanğak ki mewî.

Yesunê Himbim Âwânahât sâmu ki nângânetâ keterahop.

21 Yesunê yâhâpnê yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orot-memeyenê bâlenê tâtâem otjetâ yakât matnê umatnê kâpekyingimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otni. “Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâm nângâm yap mon?” Yawu sâwi.

23 Sânetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikñiâk tap. Yenâmâ hân lok bâlenê.

24 Yeņe orotmemeyeņe bâleņe tâtâem otrjetâ yakât otmâ matņe umatņe kâpekyiņgimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awoņnaņe hâņgânohomu ge manman amboņe mansan. Yakât nâhâlen biwiyeņe katmâ orotmemeyeņe kiņgoņ bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

25 Sâmu lauyeņe butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sâņetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya. 26 Yakât otmâ nâ yeņgât topyeņe sâm tetem den âiân katyekbomgât dop tap. Yawu gârâmâ hâņgânohopņe yu me ya otmap yamâ bulâņanâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

27 Yawu gârâmâ Yesuņe Himbim Âwâņahât ekyongop yamâ ki nâņgâņetâ keterahop. 28 Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņeâmâ nâ lok bulâņe howanân nohom kânâņgâneknomai ya ekmâ nâ manman amboņe mansan yakât topņe nâņgâņetâ bulâņe otmu keterakyiņgiwuap. Otmu Awonnaņe den sâm nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine eņgatneâk ki otman ya gurâ nâņgâm heņgeņgunomai. 29 Hâņgânohomu gewan yâk orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwaņgimune nekmu ârânâdâņ otmap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop. 30 Yawu sâmu lohimbi dondâņe den sâop ya nâņgâņetâ bonņe olop.

Parisaioņe Awarahamgât sen manbi.

31-32 Nâņgâņetâ bonņe otmu benņe yuwu sâm ekyongop. “Yiwerene biwiyene hewewen otmu nâhât den nâņgâņetâ bulâņe oap. Yawu nâņgâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoņ

bawalipne bulâje otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topnje nângâjetâ bulâje otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâje ki menenekjetâ hoj bayingim mansain. Yakât otmâ topnje girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nângâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâjetâ sâop. “Nâje den bulâje ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâje orotmemeyenje bâleje otmâje yeje wâtyenânâk kinmâ ya bet pilâm manman âilonjoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâleje ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâlejahât amboje ya hoj bawaŋginomai.

³⁵ Yakât topnje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâhât nanjaŋe âwâje orop haonmâ ârândâŋ manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwâjahât hoj bawalipjaŋe gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yeŋgâlen ari hoj bayingim mannomai. ³⁶ Yawu gârâmâ nâjeâmâ Anitâhât nanje mansan. Gârâmâ nâje holanyekbom yamâ manman bâlejahât amboje hoj ki bawaŋginomai.

³⁷ Yen nombotjaŋe Awarahamgât sen mansain sâjetâ ya nanjan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm nâhâitje kumunje muâk sâmai. ³⁸ Nâmâ Awonje orop biwinetjan den tatmap yamâ tâŋ tâŋâk ekyongom gaman. Yâhâ yejeâmâ ambojejahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sâjetâ sâop. “Yenâmâ Awara-

hamgât sen bulâŋe mansai mâne yâkŋe olop miop yawuâk watmâ manbâi. ⁴⁰ Anitâŋe den bulâŋe eknohomu nâŋgâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeŋeâmâ ya nâŋgâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nâŋgâm manmai. Yeŋe oai yu Awarahamŋe olop ya lâuap. ⁴¹ Yamâ yeŋeâmâ amboyeŋe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Imbi kondarâŋe ki menenekŋetâ san mansain. Awoŋnenŋeâmâ Anitâ ikŋe konok tap.”

Parisaioŋe manman bâleŋe amboŋahât tem lâuminiwi.

⁴² Sâŋetâ sâop. “Nine eŋgatneâk otmâ ki gewan. Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeŋe Anitâ mâneâmâ nâhât den nâŋgâm buku otnihimbâi. ⁴³ Yawu gârâmâ nâŋe den ekyongomune nâŋgâŋetâ umatŋe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nâŋgâŋetâ biwiyenjan ki hâyekmap. ⁴⁴ Âwâyeŋe Satan manman bâleŋahât amboŋe, yâkât tem lâunehât nâŋgâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiŋoŋ otmâ gawiŋeâmâ yâkâlen kândiwahom otŋetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepŋan ki manmâ gaopŋak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâŋe pato oapgât ikŋe eŋgatŋeâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepŋe otbuapgât dop âlâ ki tap.

⁴⁵ Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât tem lâum mansaihât nâŋe den bulâŋe yan yuâmâ nâŋgâŋetâ nahat otmap. ⁴⁶ Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen

gâitbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâŋe den bulâŋe ekyongoman yamâ topŋe girawuhât otmâ nâŋgâŋetâ paha den otmap? ⁴⁷ Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât pat manmai yaŋe yâkât denŋe haonmâ ârândân lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkân otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuŋe tatmâ gamap.

⁴⁸ Yawu sâmu yuwu sâm bâlewanŋiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboŋe. Yakât otmâ weke bâleŋaŋe nâŋgân nâŋgânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Sâŋetâ sâop. “Nâ weke bâleŋaŋe ki mâŋgâenekmu den sâman. Nâmâ Awoŋne ewe katmâ tem lâuwanŋiman. Yâhâ yeŋeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai. ⁵⁰ Yawu gârâmâ lohimbine ewe katneŋetgât ki nanŋan. Awoŋne Anitâ ikŋiâk nâŋgânihim lohimbine ewe katnekmâ tem lâunihineŋetgât nâŋgâmap. ⁵¹ Yakât otmâ den bulâŋe ekyongomune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhât tem lâunihim manmai yaŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.” Yawu sâop.

⁵²⁻⁵³ Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâŋeâmâ “nâhât tem lâum mannomaineâmâ manman kârikŋan mannomai,” yawu yat. Yawu sâm muwi ya yeŋgât kunyeŋe mansan yawu nâŋgâmat. Ya ki orotŋe. Yakât otmâ bulâŋanâk weke bâleŋaŋe mâŋgâehekmu biwi hâlim oat yawu nanŋain. Gâ yawu sâm mepaeaksat yakât nâŋgâmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁵⁴ Sâñetâ sâop. Nâñe nine mepaeaksan mâne nâñgâñetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awonñe hâñgânnohomu gewan yâkñeâmâ mâmâñe otni-himu kulem topñe topñe memune ekñetâ yahatmap. Yâhâ yeñeâmâ Awonñahât topñe ki nâñgâm “Anitâ Ambonennê” sâm imbiâk kunmai.

⁵⁵ Nâñeâmâ yâkât topñe nâñgâm henñenguan. Yawu gârâmâ “ki nâñgâwanñian,” sâman mâne lok perâkñe otmâ den membâm. Yeñe den mem lohimbi kâityongomai yakât dopñeâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topñe nâñgâm henñengum tem lâuwannjimune ârândân otmap. ⁵⁶ Tâmbâyeñe Awarahamñe nâ tetem âi tuhumune bulâñe tetemu ekbehâlâk nâñgâm nâhâlen biwiñañe kepeim heronñe otmâ manop.” Yawu sâop.

⁵⁷ Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topñe nâñgâm yu yat?” yawu sâwi.

⁵⁸ Sâñetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nâñgâñet. Embânñan Awaraham ki manop yapâek tatbannñak tatmâ gawannñak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

⁵⁹ Yawu sâmu nâñgâñetâ bâlemu “O, Anitâ konok embânñan talopñak tatmâ gamap.” Yawu nâñgâm kât lâum kune sâm otñetâ misinñurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senñe bok sâsâñe Yesunñe henñenguan.

1-2 Otmu hilâm âlâen tatmâ nângâ nângâ sâp yan nen Yesuhât hoŋ bawalipŋe mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senŋe bok sâsâŋe ekbin. Lok yamâ mâmâŋahât tepŋambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâŋahât tepŋambâ senŋe bok sâsâŋe yuwuâk teteop. Ikŋe orotmeme bâleŋe yakât me âwâŋe mâmâŋe yetgât tosa yakât yu olop?”

3 Yawu sâm âikumunŋe yuwu sâop. “Ya bia. Ikŋe orotmemeŋe bâleŋe me âwâŋe mâmâŋe yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ heŋgeŋgumune ekŋetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâŋahât tepŋambâ yuwuâk teteop. 4-5 Yakât nângâŋetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Nâŋe kulem topŋe topŋe mem den ekyongomune yan lanŋiŋaŋe biwiyeŋan pilâmu haŋ sâyiŋgimap. Yakât otmâmâ nâ hâŋgânnohomu gewan yâkŋe mâmâŋe otningimu tem lâuwangim manmunŋe yan lohimbine yâkât wâtŋahât bulâŋe ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoŋ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

6 Yawu sâm hân mem tâpgum golaŋgumu toâk toâk otmu lok yakât senŋan lâwâlem yuwu sâm hâŋgâŋguop. 7 “Gâ arimâmâ Siloam denŋânân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topŋeâmâ yuwu, “hâŋgânnohop” yawu. Yawu sâm hâŋgâŋgumu ari to piriakmu senŋe suk sâmu ehop.

8 Yawu otmâ âwurem arimu bukulipŋe otmu lohimi emelâk topŋe nâŋgâminiwiŋe ekmâ yuwu

sâwi. “O, lok senje bok sâsâje mâtâp ginjan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâw alahuwi. ⁹ Nombotnje sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotnjeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sânetâ lok ya ikjahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop. ¹⁰ Yawu ekyongomu yuwu sâw âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

¹¹ Sânetâ sâop. “Lok âlâ, kutje Yesu sâw, yâkne hân mem tâpgum golangum sennan lâwâlem yuwu sâw eknohoap. “Gâ Siloam dengânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

¹² Yawu sâmu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sânetâ “Nâ ki nanjan,” sâop.

Parisaioje âi pâi tuhuwi.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ Yesuje tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok ya henjenguop. Yakât otmâ lok nombotnje ekmâ kinbinje lok ya mem den âiân katne sâw Parisaio yengâlen dâim ariwi. ¹⁵ Dâim arinetâ Parisaioje girawu otmâ senje hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikujetâ yuwu sâw ekyongop. “Yesuje hân mem tâpgum golangum sennan lâwâlemu yanak ari Siloam dengânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu Parisaio nombotnje yuwu sâwi. “Yesuje tatmâ nângâ nângâ sâpnan hân mem tâpgum golanguop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunje Anitâje ki hângangumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotnjeâmâ yuwu

sâwi. “Orotmeme bâleje otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâw hionjakbi.

¹⁷ Hionjakmâ yanjak witgum lok ya yuwu sâw âikuwi. “Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topnje tipnje nângâwanjat ya sârâ nângâne.” Yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât henjemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Parisaio nombotnaje senje hâreakmu ehop yakât den pat nângânetâ ki bulâje olop. Yakât otmâ topnje yâhâpnje sânetâ nângâne sâw âwâje mâmâje yuwu sâw âiyotgowi. ¹⁹ “Nanyetje senje bok sâsâje yawuâk teteop sâwawot. Yamâ yiwerenjeâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nângâne,” sâw âiyotgowi.

²⁰⁻²³ Yâhâ emelâk Yesuje lok ya ki henjenguoop yan Parisaioje den yuwu hikuwi. Anitâje tihitnenje otbe sâw Yesu hângângumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâje yawu sânomai yamâ kewilâyekmunje miti emetjan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâje mâmânaje kewilânelekjetâ yaehen manmait sâw kingityetjahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetje yu bulânanâk senje bok sâsâje yawuâk mem ga katbit ya nanjait. Yawu gârâmâ topnje girawuhât otmâ senje hâreakmu eksap ya ki nanjait. Yamâ yâkne nana tap mâne yâkât topnje ekyongombâit. Gârâmâ ikne âikujetâ topnje ekyongoâk.” Yawu sâowot.

²⁴ Yawu sâmutâ nanyetje yâhâpnje yuwu sâw âikuwi. “Anitâhât senjan kinsat yakât otmâ den

bulânjanâk sârâ nânġâne. Nenâmâ Yesuhât topņe naņġain. Yâhâmâ lok bâleņe. Gâņe yâkât girawu naņġat?”

²⁵ Yawu sâmu âikuņetâ sâop. “Bâe, yeņe lok bâleņe yai yamâ ki naņġan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerenġe lok yaņe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ naņġan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu kunyeņe kârikņe otmâ sâwi. “Sârâ nânġâne. Gâ girawu otġihimu yan senġe yu hâreahop?” Yawu sâwi.

²⁷ Sâņetâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeņe usut usulâk âi pâi tuhuneksaï? Yeņe yâkât hoņ bawanġine sâmu âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekuwi. “Wae, gâņeâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenņeâmâ Mosehât ġirem den lâumain. ²⁹ Anġoân Anitâņe ġirem den Mose ekuop yamâ naņġain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtġât otmâ âi memap? Topņe ki naņġain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâņetâ sâop. “Bâe, yai ya nânġâmune nahat oap. Lok yaņe sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeņe ġirawuhât otmâ âlâhât sâtġât otnihiop yakât nânġâm pâpġuai? ³¹ Yawu ġârâmâ nenâmâ yuwu naņġain. Orotmeme bâleņe otmâ manmaine âi tuhune sâmu Anitâ ulitġuņetâ ki nânġâyinġimap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe ewe katmâ tem lâuwanġimaine ulitġuņetâ âlepņe nânġâyinġimap. ³² Yawu ġârâmâ kândikum emelâk Anitâņe lohimbi katyelekmu yapâek tetem ġawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nânġâman. Yakât otmâmâ yuwu

nanġan. ³³ Lok yuâmâ Anitâġe ki hânġâġumu ġiop mâne ki henġemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, ġâmâ mâmâhaġe menġehop yapâek manman bâleġe manmâ ġamat. Yakât ġâġe ġirawu otmâ den kâsikum ningiwe sâm oat? Pilâm ânâmâ ari,” sâm watġetâ ba ariop.

Senġe bok sâsâġe henġenġuop yaġe Yesuhâlen bi-wiġe kalop.

³⁵ Watġetâ ariop yakât den pat Yesuġe nânġâop. Lok ya mem tetem yuwu sâm ekuop. “ġâġe lok bulânġahâlen biwihâġe kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâmu sâop. “Lok pato, ġâ âlâhât yat? Yiw-ereġe tiripnohorâ ekmâ biwinaġe yâkâlen kepeim manbehât nanġan.” Yawu sâop. ³⁷ Sâmu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Kutdâ, biwine ġâhâlen katsan,” sâm mepaeop.

³⁹ Yawu sâm mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbi topyġe ekmâ kâsipyongowehât ġewan. Lok nombotġeâmâ “emelâk nânġâmain” sâm mepaeakmai yamâ hâum pâpġunomai. Yâhâ nombotġaġeâmâ “ki nânġâmain” sâmai yamâ sâmune nânġâġetâ haġ sâyiġiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu Parisaio yan kinbiġe nânġâm yuwu sâm âikuwi. “Maiġ, nenġe mepaeakmaingât hâum pâpġum ki nanġaingât yat me?”

⁴¹ Sâġetâ sâop. “Nâhât topne nânġâm biwiyġe nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayġe biatyġingimbâp. Yâhâ yeġeâmâ “emelâk nânġâm pesuk pilain” sâm biwiyġe nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayġe ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesuņe tihit otningimap.

¹ Yesuņe ikrjan hâum yuwu sâam ekyongop. “Yuwu sâamune nâņgâņet. Lama amboyenaje peke tuhum lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe lama kombo mene sâam lama galemņe tirek topņan kinmap yakât otmâ peke betņehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kioņmâ kombo membuap. ² Yâhâ lama amboyenaje dâiyekmâ nak sâandukņehen katyekmu kinņet sâam peke betņehembâ ki kioņmap. ³ Yâkņeâmâ tirek tâņ tâņâk yakât galemņe ekumu nâņgâwanģimu kâlehen ba lama kutyeņe ikrjâk ikrjâk yongomap. ⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denņe nâņgâm amboyenaje watmâ arimai. ⁵ Yâhâ lok ondopņe pup taka dâiyekmâ ariwe sâam yongonbuap yamâ enģat towatņe anģo nâņgâm ki betņan watnomai.” Yawu sâop.

⁶ Yesuņe den yu ikrjan hâum sâamu nâņgâņetâ ki keterahop.

⁷ Nâņgâņetâ ki keterahopģat yuwu sâop. “Nâmâ lama yeņģat amboyenaje bonņe. ⁸ Anģoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotņaje Anitâhât lama taka dâiyekmâ âlâengen arine sâam yongonņetâ denyenaje ki nâņgâyiņģiwi. ⁹ Nâmâ tirek galemņe kinman. Lohimbi âlâ me âlâņe manman sâanduhân manne sâam otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinņetâ tihityenaje otmune kilik milik mannomai. ¹⁰ Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyekmâ itit kiom tuhuyiņģimai. Yâhâ nâmâ manman kârikņe yiņģimune yan manmâ yâhâņetģat gewan. Yawu.

11 Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemyeņe âlepņe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleņe âlâ me âlâņe nâhât lama hilipyongone sâm takanomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai. 12-13 Yâhâ lama amboyeņe nep lok meyekmu yâkât lama galemyongom yan hâmeņahâlâk nâņgâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâņe lama neyekbe sâm takawuap yamâ kiņgityeņahât otmâ pilâyekmâ arinomai. Arinjetâ soso yaņe nombotņe neyekmu nombotņe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

14-15 Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetņe hikuakmâ konohâk otmu naņgaņgait. Yakât dopņeâk nine lama orop biwinenņe kepeiakmâ konohâk otmu naņgaņgiam. Yakât otmâmâ nâņe tihityeņe otmâ sârereyekmune nohoņetâ mumune yâkņe manman sânduhân mannomai. 16 Nohoņetâ mumbom yakât kakņan nine lama nombotņe emelâk Anitâņe manman kârikņahât pat kuyiņgimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâņgâm yeņgâlen torokatmâ komot konohâk otņetâ nâ ninak amboyeņe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeņe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoņeņe hâņgânohomu gewan. Gem biwinetņe konok oap yakât otmâ lauņe lâum hewewenâk otmâ kaweyenjan kinmune nohoņetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoņe orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne naņgaņgian yakât otmâ lok âlâ me âlâņe yeņahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohoņetâ mumbom. Yaņak benņe

mumuñambâ yahatbom yangât yawuâk otbom.”
Yawu sâop.

19 Yesuñe den yawu sâmu Parisaioñe nâñgâm hionakmâ nombotñañe yuwu sâwi. 20 “Weke bâleñañe mângâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwañgiai? “ 21 Yâhâ nombotñañeâmâ yuwu sâwi. “Weke bâleñañe lok senyeñe bok sâsâñe heñgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkñe den sâmu nâñgâmunñe sâtñe otmap. Gârâmâ weke bâleñañe lok mângâeyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioñe Yesu kâtñak kune sâm otbi.

22 Otmu emelâk hâkulipnenñañe yâhâpñe opon kâmbukñe mem miwirikum yañak hotom um An-itâ mepaewi yakât hombañ tâlâhuop. Otmu hombañ ya gelâk sâpñan teteop. 23 Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâm selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutñeâmâ Solomongât selep yan Yesuñe yâhâop. 24 Yan yâhâmu Parisaioñe mem hawam mewam tuhum âi pâi tuhum yuwu sâm âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenñe enjat yâhâp oain? Anitâñe hângângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâñ tâñâk eknongorâ nâñgâne.” Yawu sâwi.

25 Sâñetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeñe nâñgâñetâ ki bulâñe otmap. Yâhâ Awoññañe mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ yan topne tetemap. 26 Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâñe ki manmai. Nâhât lama bulâñe manmai mâne kulem memune ekñetâ bulâñe otmu biwiyene nâhâlen katbâi.

27 Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yengât topyeŋe nâŋgâm yongonmune betnan watnekmai. 28 Yawu otmai yamâ nâhât wâtnan kinmâ manman kârikŋan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. 29-30 Yâhâ Awonŋe kunnenŋe pato tatmapŋe nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannongât pat kuyiŋim wawaeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awonŋ orop dopnetŋe konohâk oap.” Yawu sâop.

31 Yesuŋe yawu sâmu nâŋgâŋetâ bâlemu kâtŋe mem kune sâm otbi. 32 Kune sâm otŋetâ sâop. “Awonŋaŋe âi sâm nihiop ya âilonŋo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâm oai?” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwi. “Âi âilonŋo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâmat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâm oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

34 Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yengât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop. 35 Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yengât galemlipyenŋe âi sâm yinŋim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâm ekyongop. 36 Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâm âi nihim hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” yawu sâm ekyongomune ya nâŋgâmâk tatmâ nâhâitŋe Anitâhât

kawenjan kinbe sâm oap sâmai ya nângâmune ki ârândân oap. Anitâne emelâk yâk yenğât sâop yawuâk nâhât sâop. ³⁷ Yâhâ nâne kulem topne topne mem gaman ya eknetâ Awonnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepne denne nângânetâ tânjât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeke kârikne otmâ denne nângânetâ gemu betnihim mansai. ³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nângâm Awon orop dopnetne konohâk oap yakât nângânetâ keterakyinğâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmû nângânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otjetâ hohetyenambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneke lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop. ⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kinğitne orowâkne arim ekmâ yâkâlen biwiyeke kepeim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yoaneke kulem âlâ ki miop. Yawu gârâmâ yâkne Yesuhât topne eknongop yamâ bulânânâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakjan lok âlâ, Betani kapi ambone mesek sâtnjan kinop, kutne Lasaro sâm, touyâhâtnje Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Marianaemâ to kukne suk suk âlâ mem Yesuhât kâinjan moselemu gemu pirim somotjane kereç mewangiop. ³ Yâhâ mesek sâtnjan kinmâ pilâyelekbe sâm otmu touyâhâtnje Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtnjan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuņe nâņgâm matņe yuwu sâmu katmu âwureop. “Imiyetņane ki pilânenekbuap. Mesek sâtņan kinsap yakât huhopņe yamâ lohimbi dondâņe Awonņe netgât nâņgâņetâ yahatbuap.” Yawu sâop. ⁵ Yâhâ Yesuņe Mata Maria, Lasaro yâk yeņgât tepņe dondâ nâņgâop. ⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nâņgâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yaņak nen hoņ bawalipņe yuwu sâmu eknongop. ⁷ “Yahatņetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenņe yuwu sâmu ekuwin. “Lok pato, nengât papatolipnennane yâhâlenâk gâ gohone sâmu otbi. Yakât yiwerene âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunņe Yesuņe den âlâen hâum yuwu sâmu eknongop. “Anitâņe emet haņgât me omongât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenņe mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenņan ki teņ sâmap. ¹⁰ Yâhâ omoņdâņe ki ekmâ heņgeņgum arim gamain. Yawu otmâ kâinenņan teņ sâmap. ¹¹ Yiwereneâmâ hilâmngât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukunenņe Lasaro in aman pâlâmņe iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkņe den kelaņgatmâ eknongomu nâņgâmunņe ki keterakmu yuwu sâmu ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât naņgain.”

¹⁴ Yawu sâmunņe Yesuņe den tâņ tâņâk yuwu sâmu eknongop. “Lasaroņe emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp. ¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nâņgâm

hengeḡum biwiyeḡe nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne heroḡe oap. Bâiḡ, yahatḡetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukunenḡe âlâ, kutḡe Toma sâmu, kutḡe âlâmâ Boho boho, yuwu sâmu eknongop. “Kutdânenḡe arinom naḡap. Yakât âlepḡe nen hârok arimunḡe nongonḡetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuḡe mumuḡambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihinḡetâ hilâm imbât oap” yawu sâmu eknongowi. ¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlâḡmâek tap yakât otmâ bukulipyenḡe dondâḡe kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Matanḡe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâḡetâ nânḡâm garinḡe pilâm penewanḡiwe sâmu giop. ²¹ Gem ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ ḡâ nen orowâk tatbin mâne iminetḡe ki pilânenekbâp. ²² Yawu ḡârâmâ ḡâḡe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepḡe nânḡâhihiwuap.” Yawu sâmu ekuop.

²³ Sâmu sâop. “Imihe âlepḡe mumuḡambâ yahatbuap.”

²⁴ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ naḡan.”

²⁵ Sâmu sâop. “Manman amboḡe yamâ nâ. Otmu mumuḡambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboḡe nâek. ²⁶ Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâḡe biwiyeḡe nâhâlen katmâ manmainḡe munomai yakât kakḡan mumuḡambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpḡe munomaihât dop âlâ ki tap.

Den yan yu nângârâ bonņe oap me bia?” Yawu sâop.

²⁷ Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nângâmune bonņe oap. Otmu Anitâņe tihitnenņe olâk sâm nanņe hângângumu gewuap sâmain yamâ gâ ya nanņan.” Yawu sâop.

Yesuņe weņe nângâop.

²⁸ Yawu sâm âwurem ari gariņe den halowâk ekuop. “Kutdânenņe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu Mariane Yesu penewangiwe sâm yahatmâ sururuk sâm ariop. ³¹ Yahatmâ arimu bukulipņe kak takawi yaņe “Mariane weņe nângâm sumângen ari isewe sâm oap,” sâm yahatmâ betņan watbi.

³² Mariane sururuk sâm ari Yesu penewangim isem kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetņane ki pilânenekbâp,” Yawu sâop. ³³ Yawu sâm isemu bukulipņe watbiņe orowâk isewi. Isenĵetâ yekmâ Yesuņe tepņe nângâyiņgim yuwu sâm âiyongop. ³⁴ “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâmu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

³⁵ Yawu sâņetâ Yesuņe yekmâ tepņe nângâyiņgim isem kinop. ³⁶ Yakât otmâ lohimbi kinbiņe ekmâ yuwu sâwi. “Ekņet. Nângân nângânņe yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yâhâ nombotņaneâmâ yuwu sâwi. “Lok senņe bok sâsâņe ya emelâk senņe lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heņgeņguop mâne ki mumbâp. Ki heņgeņguop yakât nângâmunņe bâleap.” Yawu sâwi.

Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop.

³⁸ Yawu sâŋetâ Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu sumângen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katŋetâ tatmu kât pato âlâŋe mâtâpŋe maŋguwi. ³⁹ Ya ekmâ “Kât ya hâpunŋetâ ariâk,” sâŋ ekyongop.

Ekyongomu Mataŋe sâop. “Kutdâ, kurihimunŋe hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâŋ korokŋe pilap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Sâmu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihâŋe kepeim manbuat yanâmâ nâŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

⁴¹ Yesuhât sâtŋât otmâ kât pato ya hâpunŋetâ arimu yâkŋe himbimân pak sâŋ ekmâ yuwu sâŋ ulitguop. “Awoŋ, gâ ulitgohomune nâŋgânihimat ya nanŋan. ⁴² Yawu gârâmâ lohimbî kinsai yuŋe gurâ gâŋe hâŋgânohorâ gewan ya ekmâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkŋât senyenjan kinmâ ulitgohoan.” ⁴³ Yawu sâŋ purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.” ⁴⁴ Sâmu uk sâŋ yahalop. Yâhâ kâiŋe bâtŋe yamâ mem sâŋgum kaok yaŋe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenŋe ya gurâ sâŋgumŋak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Sâŋgum ya holaŋmâ pilâŋet.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioŋe Yesu mumbuap sâŋ den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yesuŋe kulem miop yan lohimbî dondâŋe kak taka kinbiŋe ekmâ biwiyenŋe yâkâlen katbi.

⁴⁶ Yâhâ nombotŋaŋeâmâ kulem miop yakât

den pat Parisaio ekyongowi. ⁴⁷ Ekyongonjetâ yanjak Parisaioŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe ari yuwu sâŋ ekyongowi. “Lok yuŋe kulem topŋe topŋe memap yakât girawu otne? ⁴⁸ Mâtâp ki maŋgwanŋinom yamâ lohimbi kerekŋe yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatŋetâ Roma kunlipnenŋaŋe nâŋgâŋetâ bâlemu tembe lâulipyeŋe hâŋgânyongonjetâ taka nengât opon kâmbukŋe kândonmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Yawu sâŋetâ hotom uminiwi ya yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Kaipa sâŋ, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyeŋe pato manop. Yâkŋeâmâ yahatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yenâmâ nâŋgâm hâum pâpgumai. ⁵⁰ Yakât otmâmâ yuwu sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Nen Yura lohimbi kerekŋe hiliwahomaingât lok yuŋahâk muâk sânom.” Yawu sâop. ⁵¹ Yawu gârâmâ den sâop ya ikŋahâk ki sâŋ teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyeŋe manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâŋe yamâ Yesuŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. ⁵² Yâhâ Yura nengâlâk ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaiŋe Anitâhâlen biwiyene katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikŋahât pat kuningiop ya menomgât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. ⁵³ Otmu Kaipaŋe sâop yapâek topŋe katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpgât pâinmâ gawi. ⁵⁴ Yakât otmâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutŋe Eparaim sâŋ ya lok ki manmai yakât horatŋehen ariwin. ⁵⁵ Yakât kakŋanâmâ nengât Tihit tihit hombaŋ tâlâhumu

yan lohimbi dondâje Anitâje nângâyîngimu ârândân olâkgât toen piriakne sâm Yerusalem kapi patoen yâhâwi. ⁵⁶⁻⁵⁷ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyeje otmu Parisaionje lohimbi yuwu sâm ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâje ekmâ ga eknongomu nenje pâi emetjan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekjetâ biatmu opon kâmbukjan yâhâm yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yen girawu nangai. Yesu hombanj yu kakje ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Marianje to kukje âilonjo moselemu Yesu kâinjan giop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

¹ Yâhâ Yura lohimbi je menduhuakmâ Yesuhât mambotjetâ bialop. Otmu yakât kakjan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit hombanj tetewuap ya utâpgumu Yesuje menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamâ Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop. ² Yan arimunje kapi ambolipje nombotjanje Yesuhât heronje otmâ orowâk menduhuakmâ sot ujetâ newin. Nem tatmunje Lasaronje Yesu hâlâjmâ talop. Otmâ Mataje sot um hâum ningimu newin. ³ Nem tatmunje garinaje nak âlâ tonje kukje suk suk, hâmenje yahat yahatje, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotje kâlep pato yaje mem gowasiñmâ kereñ mewanjiop. Otmu kukje yaje pindindinj sâm hâmenenjan yâhâop. ⁴ Kukje nângâm nengâlen gâtje âlâ, kutje Yurasi, Karioto kapi ambonje

yamâ gâmâlâk Yesuhât betnehen kionbuap yaņe sâop. ⁵ “Bâe. To kukņe suk suk yu mem ari lok nombotņe yingimunņe yakât hâmeņe, wan tausen kina yawuya ninginetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop. ⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenņe katipņe galemgum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikņahât nâņgâm sâop. ⁷⁻⁸ Yawu sâmu Yesuņe yuwu sâm ekuop. “Kâmbukņe, ki sâm guhuņmâ tatņet. Kulem miap yu ekmune ârândâņ oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoņetâ mumbom yan to torehenņe tap yuņe mem yâhâpņe pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hâņgâņgum tewetsenņe mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâp kâlep manņetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuņe Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâņe nâņgâm ekne sâm takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuņe Lasaro mumuņambâ mem yahalop ya nâņgâwihât ekne sâm takawi. ¹⁰⁻¹¹ Taka Lasarone mumuņambâ yahalop yakât ekņetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyenņe Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yenġât kunlipyenņe nâņgâņetâ bâlemu den yuwu sâm hikuwi. “Lohimbi kiņgitņe orowâkņe Yesuņe Lasaro mumuņambâ mem yahalop ya nâņgâm yâkâlen torokatmaihât yâhâp yâhâp yotgomunņe mundomawot,” sâwi.

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâmu heronje otbanjiwi.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)

¹² Emet haŋ sâmu nenje yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunje lohimbi dondâŋe Tihit tihit homban ekne sâm Yerusalem kapiân taka tatbiŋe Yesu kapiân takawuap ya nâŋgâwi. ¹³ Ya nâŋgâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenje hârem mâtâwân kinjetâ gamunje heronje otbanjim sâwi. “Anitâŋe Isirae nengât tihitnenje otbuat sâm kunnenje katgekmâ âi sâm gihim hâŋgângohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâm heronje otbi. ¹⁴ Heronje otjetâ Yesuŋe dongi nanje âlâ mem kakŋan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânŋan poropete âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipje nâŋgâŋet. Yengât kutdâyeŋe dongi nanje kakŋan tatmâ yengâlen takamu ekmâ heronje nâŋgâwanjinomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyiŋgiwuap.”

Den kulemguop ya yawu tap. ¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoŋ bawalipje nenje dongi ya dâim ge wanmunje kakŋan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulâŋe teteop yakât hâum pâpguwin. Yâhâ Yesuŋe himbimân âwurem yâhâop yakât kakŋan yukât nâŋgâmunje keterahop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop yakât lohimbi dondâŋe ekbi. Otmu yâkŋe bukulipyenje ki ekbi ya ekyongonjetâ nâŋgâwihât Yesu ekne sâm mâtâwân ge

penewangim herone otmâ orowâk kapiân yâhâwi. ¹⁹ Herone otbanjetâ Parisaio nombotjane ekmâ nângâm bâlewangim yuwu sâam alahu gulahu otbi. “Bâe, nenje lohotje ot tatmunje lohimbî kinjitje orowâkne Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunje yan Yesu watmâ tai yu pilâjet?” Yawu sâwi.

Yesune mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

²⁰ Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipje nombotjane Anitâ mepaene sâam Yerusalem kapiân yâhâwi. ²¹ Kapiân yâhâ Yesu ekne sâam bukunenje âlâ, Pilip sâam, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtje, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi. ²² Yesuhât âikujetâ Pilipje bukuje Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot. ²³ Ekumutâ nângâm matje yuwu sâam ekyotgop. “Bâin, Anitâne nâ lok bulâje hângânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpje tâlâhuap. ²⁴ Yakât den âlâen hâum sâamune nângâmutâ keterahâk. Senjo alikje ki mondotmâ hân kâlehen katmain yamâ kâmpje ki gamu bonje ki otmap. Yâhâ senjo alikje hân kâlehen katmunje tatmâ kâmpje pururuk sâam yahatmâ esenje huhumap. Yawu otmâ surinje pilâm yanjak bonje otmap. Yawu gârâmâ senjo alikje konok yapâek bonje pato tetemap. Yakât dopjeâk nohojetâ mumune hânân katnekjetâ gemune yapâ gâtjane lohimbî dondâje manman bulâje mem tetenomai. ²⁵ Yakât yuwu sâamune nângâyet. Lohimbî âlâ

me âlâne yeje manmanyenahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyenje katmâ mannomai yaŋeâmâ manman kârikŋan mannomai. ²⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yaŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manŋetâ Awoŋnaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinennaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

²⁷ Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yu biwine umatŋe oap. Biwine umatŋe otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awoŋ, umatŋe bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât naŋgan. Yamâ benŋe yawu bia. Umatŋe yu kaknan yâhâmu sât gum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan. ²⁸ Yakât otmâ sârâ umatŋe yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbi dondâŋe mepaehekŋetgât naŋgan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋaŋe yuwu sâop. “Emelâk kulem topŋe topŋe mem garâ ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lohimbi yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm sâwi. “Âo, himbim guŋguruŋ sâmu naŋgain.” Yâhâ nombotŋaŋe sâwi. “Bia, aŋelo âlâne den ekumu ombenŋe munŋaŋe ŋawaŋ ŋawaŋ sâm arimu naŋgain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. Anitâne den yiwerenje eknohomu naŋgai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeje nâhât

nângânihiñetâ keterahâkgât yap. ³¹ Sâp yiwerene yupâek Anitâne lohimbi yengât biwiyeñe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiñgiwuap. Yâhâ lohimbi bâleñe yengât amboyeñe, kutñe Satan sâm, ya mem ge katmune yâkât wâtñe pesuk sâwuap. ³² Yakât topñeâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânângâneknjetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât nañgan.” Yawu sâop. ³³ Mem âlâlâ tuhuñetâ mumbuap yakât topñe nângâñetâ keterakyiñgiâkgât Yesuñe yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbiñe nângâñetâ ki ârândân otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâiñ, yat yawu bia. Moseñe den âlâ kulemguop ya yuwu tap. Anitâne hângângumu gewuap yamâ manman kârikñan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâñeâmâ yuwu sâmat. “Anitâne lok bulâne hângânnohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânângâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâne lok bulâne hângângumu gewuap yakât topñe yamâ nângâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sâñetâ sâop. “Sâp yiwerene yuâmâ sâmune lañinñeñe biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yawu gârâmâ lañinñe bok sâmu omoñ bâleñe sahakmapgât yeñe lañinñahât amboñahâlen biwiyeñe kepeim lañinñanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlep otmâek lañinñe bok sâmu yan omoñ sahakbuap. Yawu otmu omoñân mannomaiñe bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuñe den sâm tiñ pilâm pilâyekmâ ge misiñgurahop.

Lohimbi kinjitne orowâkne biwiyene Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesune hânân manop yan kulem topne topne memu Yura lohimbine yakât topne eknetâ ki keterakmu yanak yâkâlen biwiyene ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyene ki katbi yakât emet inânjan poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, kulemguop yakât bulâne teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepne ekyongomunne kapi ambolipnane nângânetâ ki bonne otmap. Otmu gâne mâmâne otningirâ kulem topne topne memunne eknetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenaneâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguop. ³⁹ Anitâhâlen biwiyenane ki kepeiwi yakât topne teteâkgât Yesaiane den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotnane Anitâhât hâkân otmâ nângâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyene alitmâ hiliwahonetgât yâkne nângân nângânyene mem gulip tuhuyingimu ki nângânetâ hâumap. Otmu senyene mem kâtâpgumu ki eknetâ keterakmap.” Yawu kulemguop.

⁴¹ Yâhâ Yesu âwânane âi sâm wanop ya tuhum tin pilâm mumunambâ yahatmu eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaiane emet inânjan ekmâ nângâm kulemguop.

Miti emetjahât galem nombotnane biwiyene Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetjahât galem nombotnaneâmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyene nângâyinjnetâ

yahalâkgât lohotjanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâne nângâmu ârândân oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaione nângâm bâleyingim miti emetjambâ kewilâyekjetâ yaehen manmaihât Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesune torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyene kepeimai yamâ biwiyene nâhâlen kepeiain sâm awone hângânnohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne nâhâlâk nângâmai yamâ nângânihiain sâm awone hângânnohomu gewan yâk nângâwanjimai. ⁴⁶ Yâhâ balam sem lajinne pilâmu lohimbine ekmâ hejengumai yakât dopneâk nane hohetyenan ge manmune nâhât manmannahât lajinne biwiyenan pilâmu han sâyinjimap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâne omonân torokatmâ manmaihât biwiyene nâhâlen kepeim manjetâ han sâyingiâkgât gewan.

⁴⁷ Nane lohimbi den âiân katyekmâ matne yingiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikjan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotjane nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matne yingiwom yakât topne yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângânetâ gemu bet pilâmai den yunahâk sâp patoen topyene mem tetemu Anitâne matne yingiwuap. ⁴⁹ Nane den ekyongom gaman yuâmâ nine engatneâk ki ekyongoman. Awojnane den yu ekyongowuat sâm hângânnohomu gewan. ⁵⁰ Yakât topne yuwu tap. Awojnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomaï yanâmâ manman kârikjan manmâ

yâhânomai ya nângâmune bulâñe otmap. Yakât otmâmâ awonñañe den yu ekyongowuat sâm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesuñe yawu sâop.

13

Yesuñe hoñ bawalipñe yengât kâiyenye piriop.

¹ Emet omoñ otmu hañ sâwuap yan Tihit tihit hombañ tetemu Yesuñe pilânenekmâ âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât nângâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nângâmunñe keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin. ² Otmu bukunenñe âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanñe, kutñe Yurasi sâm, Karioto yan gâtñe. Yamâ Satanñe emelâk yâkât biwiñan kionñmu Yesu betñehen kionñbuap yakât biwiñe kalop. ³ Yawu gârâmâ Yesu âwâñane wâtñe wañmâ hângângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbañgiop yakât nângâop. Yawu gârâmâ umatñe tetewañgimu yakât kakñan âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nângâm manmanñe ki alilop. ⁴ Yawu otmâ nenñe bukulipnenñe yengât nângâm hoñ bayinginehât Yesuñe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâñgum kâlep mânunahop ya tuhum pilâm kereñ âlâ mem pâñan kepeiop. ⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen hoñ bawalipñe konok konok kâinenñe piringiop. Pirimâmâ kereñ meningiop. ⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâñe piriwañgiwe sâm otmu yakât Petoroñe nângâmu umatñe otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ,

girawuhât otmâ kâine piriwe sâm oat? Pilâhât nanġan.”

⁷ Sâmu sâop. “Wongât kâihe pirihihian yakât ki nanġat. Hâmbâi mâne gâmâ topġe nânġârâ keterakbuap.”

⁸ Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukġe, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nânġe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânekâmâ gikiâk manbuatgât nanġan.”

⁹ Sâmu sâop. “Bâiġ, âlepġe gânġe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuât. Gânġe bâtne otmu senne hâmene ya orowâk pirinekbuatgât nanġan.”

¹⁰ Sâmu sâop. “Yen kerekġe omoġânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyeġe konok pirian. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyeġan gâtġe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop. ¹¹ Yurasinġe ikġe betġehen kionġbuap yakât nânġâm sâop.

¹² Otmu kâiyeġe ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâġgumġe holaġmâ kalop ya yâhâpġe mem mânunġahop. Mânunġakmâ gewâkġan ge tatmâ yuwu sâm eknongop. “Yiwereġe kâiyeġe piriyeġsan yukât topġe nânġânġetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânġânġet. ¹³ Yeġeâmâ “Patonenġe” me “Kutdânenġe” sâm nohonmai. Nânġe yeġgât kunyeġe manman yakât nohonmai ya nânġâmune ârândânġ oap. ¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ nânġe kunyeġe oan yakât otmâmâ yeġe hoġ bawânġiakmâ mannomaihât dop kum kâiyeġe pirian. Yakât otmâ yengu towat tiripyongoan yuwuâk otmâ mannomai. ¹⁶ Yakât yuwu sâmune nânġânġet. Yeġe

hoŋ banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâŋe hoŋ hângânyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otŋetâ amutyenjan manbomgât dop bia. ¹⁷ Yakât nâŋgâm sâp yiwerenje yu hoŋ bayingian yakât dopŋeâk hoŋ bawanŋiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâŋe nâŋgâmu ârândânj otmu biwi heronje mannomai.

Yesuŋe ikŋe betŋehen Yurasinje kionbuap yakât sâop.

¹⁸ Nâmâ biwiyenjahât topŋe nâŋgâm tem lâunihim manŋetgât meyekmune mansain. Yawu gârâmâ kerek yengât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niait yaŋeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonŋe teteâkgât yen tai yu osetyenjan gâtŋe âlâŋe mem bâlenekbuap. ¹⁹ Nâŋe sâp yiwerenje yu den ekyongoan yukât bonŋe tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetŋe konohâk oap yakât topŋe ekmâ nâŋgâm henŋenŋunomai. ²⁰ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe buku otnihimai yaŋe nâ otnihiaian sâm yan awonŋe hângânnohomu gewan yâk otbanŋimai. Yawu gârâmâ nâŋe yawuâk hângânyongomune arinjetâ buku otyinŋinomai. Yawu otyinŋinomai yaŋe yen otyinŋiaian sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

*Yurasinje Yesu betŋehen kionbuapgât sâop
(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)*

²¹ Yesuŋe yawu sâm biwiŋe umatŋe otmu yuwu sâop. “Bulânjanâk ekyongomune nâŋgâŋet. Yen tai yu osetyenjan gâtŋe âlâŋe betnehen kionbuap.”

²² Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nângâmunje teteop. ²³⁻²⁴ Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetje hikuakmâ konohâk ologât nâmâ yâk hâlânâmâ tatban. Yakât otmâmâ Petorone sennajak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâm eknohomu nângâm nâje Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nângâwe.” ²⁶ Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wajmune nembuap yakât yan.” Yawu sâm sot mem motokmâ Yurasi wajmu miop. ²⁷ Miop yanâk Satanje biwiñan kionop. Biwiñan kionmu yajak Yesuje nângâm yuwu sâm ekuop. “Gâ yiwerenje yu me ya otbehât nanjat. Ya âlepje otbuat.” Yawu sâop. ²⁸ Yesuje Yurasi yawu sâm ekuop yakât topje bukulpnaje ki nângâwi. ²⁹ Yâhâ Yurasi nengât tewetsenje galem gum manminiop. Yakât otmâ bukulpnje nombotnaje yuwu nângâwi. “Yurasi tewetsenje mem ari sot puluhuâkgât Yesuje ekuap,” yawu nângâwi. Yâhâ nombotnajeâmâ “Yurasi tewetsenje sâlikum nombotje hârem lok umburuk mansai ya yinjiâkgât ekuap,” yawu nângâwi. ³⁰ Yesuje sot mem motokmâ wajmu miop yanâk Yurasi je yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinenñaje kepeiakmâ buku oranjim mannom.

³¹⁻³² Yurasi gem arimu Yesuje yuwu sâm eknongop. “Anitâje nâ lok bulâje hângânnohomu gewan yakât topje lohimbi kerekne nângâm heñgenjnetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbi dondâje ekmâ nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nâje

Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ekñetâ ewe membe otmu yanjak Anitâ mepaenomai.

³³ Bukulipne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nângâñet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeñe arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai. ³⁴ Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâñe biwinañe kepeiyekmâ mansan yakât dopñeâk yengu biwiyeñeñe kepeiakmâ buku orañgim mannomai. ³⁵ Yawu orañgim mannomai yanâmâ yeñe nâhât hoñ banihim mansai yakât yen yekmâ nângâyinñim heñgeñgunomai.” Yawu sâop.

Petoroñe Yesu betguwuap yakât Yesuñe sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)

³⁶ Yesuñe yawu sâmu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat?”

Sâmu sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipgañe gohoñetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nanñan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâmune nângâ. Gâñe nâ betnohom topne kurihiwuat. Betnohorâ kalimbunje otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesuñe himbimân kawenennje heñgeñguwuap yakât sâop.

¹ Yesuņe torokatmâ yuwu sâṁ eknongop. “Nâņe pilâyekmâ ariwom yakât ki nâņgâm ketet otnomai. Yeņe Anitâ tihit tihit amboņahâlen biwiyenāņe kepeim manmai yakât dopņeâk nâhâlen gurâ biwiyenāņe kepeim mannomai. ² Awoņe tatmap yan emet biwiņe dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâņe emelâk yakât sâṁ tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yeņgât kawē memune yan ari tatnomaihât ariwom. ³ Ari kaweyenē heņgenġum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom. ⁴ Yâhâ nâņe Anitâhât tem lâum âi sâṁ nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenņe kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânom.

⁵ Yawu sâṁu bukunenņe âlâ, kutņe Toma sâṁ, yâkņe yuwu sâṁ âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat ya ki naņgain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sâṁu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâņe Amboņeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâņgâņetâ bulâņe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yaņe manman kârikņan mannomai. ⁷ Yeņe nâhât topne nâņgâm metewi mâne Awoņnahât topņe emelâk nâņgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâņgânomai yamâ Awoņnahât topņe nâņgâm heņgenġunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâṁu Pilipņe sâop. “Kutdâ, awoņnenņe tiripnongorâ eknehât naņgain. Ekmunņe biwinenņe huruņ sâwuap.”

⁹ Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kêlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nangat? Anitâ orop dopnetje konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje nâhât topne nangap yamâ Awoŋnahât topje gurâ nangap. Topnetje yawu tapgât wongât “awoŋnenje tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat? ¹⁰ Nâmâ Awoŋ orop biwi nângân nângânetje hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topje nangat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâje den ekyongoman yuâmâ nine engatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoŋ orop biwi nângân nângânetje konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkje mâmâje otnihimu yâkât wâtjan kinmâ kulem topje topje mem gaman. ¹¹ Yawu gârâmâ Awoŋ orop biwi nângân nângânetje hikuakmâ konohâk tatmait ya nângâjetâ bulâje olâkgât nanjan. Ya nângâjetâ ki bulâje otbuap otmuâmâ kulem topje topje mem gamune ekmai yakât nângânomai yanâmâ netgât nângâjetâ bulâje otbuapgât nanjan. ¹² Bulânâk ekyongomune nângâjet. Awoŋnaje mâmâje otnihimu yâkât wâtjan kinmâ âi memune bulâje tetemap. Yakât otmâ Awoŋnahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâje pato tetemu eknomai. Dop yawuâk lohimbî âlâ me âlâje nâhâlen biwiyenaje kepeim manjetâ mâmâje otyingiwom. Yawu otyingimune nâhât wâtjan kinmâ âi mejetâ bulâje tetewuap. ¹³ Awoŋnahâlen arimune yan yene biwiyenaje nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepje nângâyiwom. Nângâyiwom bulâje tetemu lohimbîje ekmâ Awoŋne mepaenomai.

14 Yakât yâhâpņe sâmunē nâņgâm heņgenņunet. Yeņe nâhâlen biwiyenņe kepeim yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepņe nâņgâyinņiwom.

Wâtgât mâmâņahât Heak gewuap yakât Yesuņe sâop.

15 Yeņe nâhâlen biwiyenņe kepeim mannomai yakât bonņe yamâ nâhât tem lâum mannomai. 16 Yawu manņetâ nâņe Awoņne ulitgumune yâkņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgângumu ge mâmâņe otyinņimu yâkât wâtņan mannomai. 17 Yâhâ yeņe yâkât wâtņan mansai. Yakât otmâ yeņe yâkât topņe naņgai. Yâhâ hâmbâi yâkņe biwiyenņan ge mâmâņe otyinņiwuap. Lohimbi biwiyenņe pâlâmņe otmâ belângen mansainņe yâkât topņe ki naņgai. Yakât otmâmâ ya yeņgâlen ki ge mâmâņe otyinņiwuap.

18 Nâ yiwerenņe pilâyekmâ ariwومان. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmaihât nâņe âwurem gewom. 19 Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakņan lohimbi biwiyenņe pâlâmņe otmâ belângen manmainņe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâņe mumuņambâ yahatmâ manman kârikņan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeņe gurâ mumuņambâ yahatmâ nâhâlen torokatņetâ orowâk manmâ yâhânom. 20 Yâhâ mumuņambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoņ orop biwi nâņgân nâņgânnetņe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topņe yeņe nâņgâm heņgenņunomai. Otmu yen orop biwi nâņgân nâņgânnenņe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâņgâņetâ keterakbuap.

²¹ Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmai yamâ nâhât den nâŋgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ Awoŋnaŋe wawaeyekmâ tihityeŋe otbuap. Otmu yeŋe nâ orop konohâk otŋetâ yanâmâ nâŋe biwiyenŋan gemune topne nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yurasi Simon nanŋe yâkât nambeŋaŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâŋgâwe. Biwinenŋe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenŋan gerâ topge nâŋgâm heŋgeŋgunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yeŋgât biwiyenŋan ki gerâ topge nâŋgânomai?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manmaiŋe nâhât denne nâŋgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoŋnaŋe wawaeyekmâ tihityeŋe otmu net orowâk manmâ yâhânomai. ²⁴ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlen ki kepeim manmaiŋe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâŋe den kâsikum yîŋgim gaman yuâmâ nine eŋgatneâk otmâ ki kâsikum yîŋgiman. Awoŋnaŋe sâm nihiop ya kâsikum yîŋgiman. ²⁵ Yâhâ sâp yiwerenŋe yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topŋambâek ekyongoan. ²⁶ Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâmune yakât kakŋan Awoŋnaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâŋe otyîŋgimu nâŋe den kâsikum yîŋgiminiwan ya bunewâk nâŋgâŋetâ keterak yîŋgiwuap.

²⁷ Nâ pilâyekmâ yâhâwoman. Biwiyenŋe iton galan otmapgât biwi sânduhân katyeksan. Otmu

lohimbi belângen manmaiŋe yen biwi sânduhân katyekne sâm otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkŋe otnomai yawu ki otbom. Nâŋeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiâk. ²⁸ Emelâk yuwu sâm ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya nanŋai. Yâhâ yeŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeim mansai mâne nâŋe Awoŋnahât sâtŋât âi tuhumm pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâŋgâm heronŋe nâŋgâmbâi. ²⁹ Nâŋe yiwerenŋe den ekyongoan yukât bulâŋe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topŋe nâŋgâm henŋenŋunomai. ³⁰ Yiwerenŋe manman bâlenahât ambonâŋe honŋe bawalipŋe hâŋgânyongomu taka meneknomai. Yakât otmâ nâŋe yen orop den kâlep huhunomŋât sâp bia. Yamâ benŋe manman bâlenahât ambonŋe yakât amutgen ki mansan. ³¹ Yawu gârâmâ nâŋe Awoŋnahâlen biwinâŋe kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekŋe nâŋgâŋetŋât Awoŋnahât tem lâuwaŋgiman. Lâuwaŋgim umatŋe tetenihiwuap yu ki tetenihiâk sâm ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatŋetâ arine.” Yawu sâop.

15

Yesuŋe wain tâkŋan hâum ikŋahât topŋe sâop.

¹ Yesu ikŋan hâum yuwu sâm eknongop. “Nâ wain tâkŋe yan hâum ninahât topne sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâmâ wain topŋe yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatŋe yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât ambonŋe yawuya. Ikŋahâk wain bulâŋe kiŋgitŋe orowâk kinâkŋât

hârâtne kum henğengumap. ² Yâhâ awatne âlâhât bonne ki kinmap yamâ Awoņnaņe hârem panmu hâlâlânj sâmmap. Yâhâ awatņahât bonne kinmap yamâ bonne kiņgitne orowâk kinâkgât hârâtne kum henğengumap.

³ Yakât dopņeâk nâņe den kâsikum yingim gaman ya nânğâņetâ bulâņe otmu biwiyeņaņe nâhâlen torokatmai. ⁴ Nâhâlen torokatņetâ biwinenņe hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtņan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatne pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonne âlâ ki kinbuap. Yakât dopņeâk yeņe nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonne yeņgâlen ki tetewuap.

⁵ Nâņeâmâ wain topne yakât dop oan. Yâhâ yeņeâmâ wain kele awatne yakât dop oai. Gârâmâ yeņe nâhâlen torokatņetâ orowâk mannom yamâ yeņgâlen bonne âilongo tetewuap. Yâhâ yeņe nâ pilâneknomai yamâ yeņgâlen bonne âlâ ki tetewuap. ⁶ Yâhâ wain awatne âlâņe bonne ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlânj sâwuap. Hâlâlânj sâmu kâlâwân uņetâ sewuap. Yakât dopņeâk lohimbi âlâ me âlâņe pilâneknomai yamâ Awoņnaņe panyekmu hem nâpumân ge kionetâ kâlâpne seyekbuap. ⁷ Yâhâ yeņe nâhât den lâum manņetâ biwinenņaņe hikuakmâ konohâk otbuap yan yeņe yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepne nânğâyingiwom. ⁸ Yeņe nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonne manman âilongo yeņgâlen tetewuap. Yeņgât manman tetemu lohimbiņe yekmâ nâhât hoņ bawalipne sâm Awoņne mepaenomai. ⁹ Yâhâ Awoņnaņe wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât

dopneâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityeņe otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomaihât nanġan. ¹⁰ Nâņe Awoņnahât tem lâum manmune yaņak yâkņe biwiņaņe kepeinekmâ gamap. Yakât dopneâk yeņe nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwinaņe kepeiyekmâ yâhâwom.

¹¹ Yeņe nâhât den nâņġâm biwiyenġan katmâ heroņe kakņan manņetġât nâņe ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yeņġât nâņġâm nâku yawuâk biwi hero nâņġayinġiwom. ¹² Yâhâ den âlâ yuwu sâum ekyongomune lâum manņetġât nanġan. Nâ orop biwinenġaņe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraņġiain yakât dopneâk yengu yawuâk biwiyenġaņe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraņġim mannomai. ¹³ Yâhâ lok âlâ me âlâņe buku âlâhât tep âlep nâņġawaņġim sârereņetâ yakât yongoņetâ munomai yuņe buku orotġât mâtâp âlâlâ kerek waņġiap. ¹⁴ Otmu yeņe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulipne yawu mannomai.

¹⁵ Yâhâ lok kunņe âlâņe ikņe biwiņan den tatmap ya hoņ bawalipņe ki ekyongomap. Yawu ġârâmâ Awoņnaņe den eknohomap yamâ nâņe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nâņġâm hoņ bawalipne ki sâyinġiwom. Yamâ bukulipneâk sâumune ârândâņ otbuap. ¹⁶ Yawu ġârâmâ yeņe ki menekbi. Nâņe yen meyekmâ âi sâum yinġim hâņġanyongomune arinomai. Ari lohimbî nâhât den pat âlepņe ekyongoņetâ nâņġaņetâ bulâņe otmu manman kârikņan mannomai. Yakât otmâ yeņe wuân me wongât nâņġâm nâhât wâtnan kinmâ Awoņne ulitġunomai

yamâ âlepņe nângâyinġiwuap. ¹⁷ Yakât den emelâk yan ya yâhâpņe sâmunne nângâņet. Yeņe biwiyenāņe kepeiakmâ konohâk otmâ buku oraņġim mannomai.

Lohimbi belângen manmaine Yesuhât komot yeņġât hâkâņ otmâ.

¹⁸ Lohimbi belângen manmaine kasa otyinġinomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yeņġât kasa otyinġinomai. ¹⁹ Yâhâ orotmeme bâleņe otmâ mansai ya yeņġâlen torokatmâ yawuâk otmâ mâne buku otyinġimbâi. Yawu ġârâmâ yenâmâ emelâk nâņe nine pat kuyinġim meyekmunne nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbi yaņe yeņġât hâkâņ otmâ mem ge katyekne sâm otmâ.

²⁰ Nâņe emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyenāņan katmâ nângânomai. Lohimbiņe lok kunņe otmu yakât hoņ bawalipņe yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinġinomai. Yawu ġârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopņeâk yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbi nombotņe nâ buku otnihim denne nângâmai mâne yen ġurâ yawuâk lohimbi nombotņe buku otyinġim denyeņe nângâmbâi. ²¹ Lohimbi belângen mansaiņe Awoņnaņe hângânnohomu ġewan yâkât topņe ki naņgai. Topņe ki naņgai yakât otmâ yen ġurâ kasa otyinġim mem âlâlâ tuhuyeknomai. ²² Yawu ġârâmâ nâņe hânân yu ki ge Awoņnahât topņe ekyongowan mâne yâkņe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me

âlâhâlen gâitmâ tâwâeyeknomaihât dop âlâ ki otbuap. ²³ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlânje nâhât hâkânj otmâ betnihim manmai yaŋe nâ otnihain sâm Awonje otbaŋgimai. ²⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Nâŋe hohetyeŋan manmâ kulem topŋe topŋe ki orotŋe ya mewan mâne ki ekŋetâ tâŋât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awonjâit betnitgim mansai. ²⁵ Yawu gârâmâ yengât miti pepaen den âlâ tap yakât bonŋe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. “Lokŋe imbiâk kasa otnihiai.” Den yawu tap.

²⁶ Nâmâ hâmbâi Awonje ekumune ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu gewuap. Ge lohimbi biwiyenjan kionmu nâhât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulânje otbuap. ²⁷ Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topŋe katmâ gain yakât mem hewewenjuhuyekmu nâhât den pat âlepŋe sâm haŋ tuhunomai.”

16

¹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinŋinomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyenje âlâhâlen katmaihât den yu ekyongoan. ² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiŋe yengât hâkânj otmâ miti emetŋambâ kewilâyekŋetâ ge yaehen mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belâŋgen mannomai yaŋe Anitâhât sâtgât oain sâm yonŋetâ munomai. ³ Yamâ Awonj orop netgât topnetŋe ki nâŋgâm heŋgeŋum mem âlâlâ tuhuyeknomai. ⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwومان yakât emet inânŋan den yu ekyongoan. Arimune yenjâk

tatŋetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nâŋgâm mannomai.

Wâtgât mâmâŋahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hâŋgânnohomu gewan yâkâlen purik sâmbâwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât topŋe girawuhât yâhâwuat sâmbâ ki âinohomai. ⁶ Nâŋe katyekmâ yâhâwom sâmbâ nâŋgâŋetâ biwiyenŋe umatŋe oap.

⁷ Bukulipne, bulâŋanâk sâmbâ nâŋgâŋet. Nâŋe ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe ki ge mâmâŋe otyiŋgiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hâŋgâŋumune ge mâmâŋe otyiŋgim biwi sânduhân katyekbuap. ⁸⁻⁹ Gem yan lohimbîŋe nâhâlen biwiyenŋe ki kepeim tosa otmai ya enŋatyeŋan gemu nâŋgâŋetâ keterakyiŋgiwuap. ¹⁰ Otmu Anitâŋe lohimbî yekmu ârândân olâkgât âi sâmbâ nihiop ya tuhumbîŋ pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topŋe gurâ nâŋgâm heŋgenŋunomai. ¹¹ Otmu Anitâŋe manman bâlenahât amboŋe sâmbâ hârewaŋgim mem ge kalop yakât nâŋgâŋetâ keterakbuap. Yawu nâŋgâm heŋgenŋum nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai.

¹² Nâŋe sâp yiwerenŋe den umatŋe topŋe topŋe tap ya kâsikumbîŋ yîŋgimbâm. Yamâ yiwerenŋe yakât topŋe nâŋgânomaihât dop bia. ¹³ Hâmbâi mâne Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge den bulâŋe ekyongomu nâŋgânomai. Yawu otmu yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋunomai. Yâkŋeâmâ ikŋe enŋatŋeâk ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâŋe

otyiŋgimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai. ¹⁴ Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yeŋgât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem kusânyiŋgimu nâhât topne nâŋgâŋetâ keterakiŋgiwuap. Nâŋgâŋetâ keterakiŋgimu nâhât nâŋgâŋetâ yahatmu mepaeneknomai. ¹⁵ Otmu den bulâŋe Awonnahât nâŋgân nâŋgânŋan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yaŋak nâku yawuâk Wâtgât mâmâŋahât Heak ekumune topŋe sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe eŋgat hako sâp kâlep ki nâŋgâwi.

¹⁶ Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.” ¹⁷ Yesuŋe yawu sâm eknongomu nâŋgâm pâpŋuwin. Nâŋgâm pâpŋum nenŋahâk yuwu sâm alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awonnahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap. ¹⁸ Yawu yap yamâ topŋe girawuhât otmâ yap?” sâm yakât topŋe pâpŋum alahu gulahu otbin.

¹⁹ Yawu sâm alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâm otbin. Yawu nâŋgâmunŋe biwinenŋe ekmâmâ yuwu sâm eknongop. “Nâŋe pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nâŋgâm biwi yâhâp otmâ topŋahât âinohone sâm oai. ²⁰ Yakât yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋe pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem eŋgat hako nâŋgânomai. Eŋgat hako nâŋgânomai yanâmâ lohimbi belâŋgen mansaiŋe kândâtyeŋe kuwiknomai. Otmu yeŋgât

biwi nângân nângânyeje umatje otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakñanâmâ âlâkuâk herone pato nângânomai. ²¹ Den yukât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbilipnenñaje naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kionmu yan hâkyeje sânduk sâmu herone pato nângâm yakât kakñan hâhiwin nângâmai ya nelâmyongomap. ²² Yakât dopñeâk nâje pilâyekmâ arimune engat hako nângânihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyeje sânduk sâmu herone pato nângânomai. Herone nângânetâ lok âlâ me âlâje yâhâpñe engat hakoân ki katyeknomai. ²³ Yâhâ sâp yan nine topne ki nângâm pâpñunomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâñanâk sâmune nângânet. Yeje biwiyenñaje nâhâlen kepeim wuân me wongât nângâm awonje ulitgunomai yamâ âlepñe nângâyinñiwuap. ²⁴ Yamâ emelâk âi topñe katbin yapâek yeje wuân me wuângât awonje ki ulitgum gañetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerene yupâek âlepñe nâhâlen biwiyenñaje kepeim awonje ulitgum manñetâ nângâyinñimu herone kakñan manmâ yâhânomai.

²⁵ Nâje yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awonñahât topñe ya nângânetâ keterakbuapgât tâñ tâñâk ekyongowom. ²⁶ Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyenñaje kepeim awonje tâñ tâñâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâje yenñgât kaweyenñan kinmâ hilâm ârândâñ ki ulitguwom. ²⁷ Nâmâ âi topñe ki katmâek awonje orop embâñâmbâek tatmâ gam yañak pilâm hânân yuân gewan ya nângânetâ bulâje

otmu biwiyenaje nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awoŋnaje wawaeyekmâ tihityeŋe otmap. ²⁸ Bulâjanâk nâ Awoŋnahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhum pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâm oan.” Yawu sâop.

²⁹ Yesuje yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yi-wereŋeâk eksain. Gâŋe den tâŋ tâŋâk eknongorâ yakât topŋe tetemu nâŋgâmunŋe âlepŋe oap. ³⁰ Gâŋe biwinenŋe kerek ekmâ nâŋgâmat. Yawu gârâmâ biwinenŋan tap yakât ki hâum pâpgumat. Yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângohomu ge mansat yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu sâwin.

³¹ Sâmunŋe sâop. “Âlepŋe nâhât topne yiwerenŋe nâŋgâm biwiyenaje nâhâlen tiŋâk kepeim mansai. ³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kiŋgityenahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapiŋan kapiŋan arinomai. Ariŋetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awoŋne orowâk tatdom. ³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe nâhâlen torokatŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân mannomaihât den yu ekyongoan. Yeŋe yawu manŋetâ lohimbi belâŋen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotŋe ot-nomai. Yamâ nâŋe emelâk manman bâlenjahât amboŋe mem ge katmâ kunyeŋe pato mansan ya nâŋgâm mannomai.”

17

Yesuje hoŋ awalipŋe yengât nâŋgâm Anitâ ulit-guop.

¹ Yesuje den yawu sâm eknongom senŋe pak sâm himbimân ekmâ âwâŋe yuwu sâm ekuop.

“Awoŋ, lohimbiŋe nekŋetâ yahatmu mepaene-knomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâŋe mâmâŋe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbi kerek wawaeyekmâ tihityeŋe otbe sâm oat yakât bulâŋe ekmâ mepaehekmâ man-nomai. ² Emelâk “Lohimbi kerek yeŋgât kun-yeŋe otmâ manbuat” sâm âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbi yeŋgât manman kârikŋahât pat kuyiŋgion yamâ biwiyeŋe mem hewewen tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâŋe yiŋgiwom. ³ Yâhâ manman kârikŋahât topŋe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâŋe tatmâ gamat. Otmu gâŋe tihityeŋe otbe sâm nâ hâŋgânnohorâ gewan. Ya lohimbiŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu netgâlen biwiyenâŋe kepeim mannomai yamâ manman kârikŋe yiŋgimune menomai. ⁴ Gâŋe âi sâm nihim hâŋgânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe ekmâ mepae-heknomai. ⁵ Awoŋ, embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetŋe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoŋ, aŋgoân lok kâiân konok yu lok bâleŋe yeŋgâlembâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatŋetâ gâhât topge sâm tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai. ⁷⁻⁸ Gâŋe den eknohon yamâ kerehâk sâm tetem ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Otmu gâŋe hâŋgânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap.

9-10 Yawu nângâm nâhât âi torokatmâ tuhum tin pilâm net orop mannomgât mâmâne otyingihât nangan. Mâmâne otyingirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepne ekyongonjetâ lohimbi kingitne orowâkne nângâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yengât nângâm ekgohuan. Yâhâ lohimbi belângen manmai ya yengât ki ekgohuan.

11 O, Anitâ Awoņne. Topge ikņiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonņak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwerenemâ hoņ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoņ bawalipne yuņe yuân torokatmâ lok bâlene yengât hohetyenjan mannomai yamâ gâne mâmâne otyingim tihityene otbuat. Mâmâne otyingirâ netne biwinetņane konohâk otmap yakât dopņeâk lok yuņe biwi konok otmâ mannomai.

12 Yawu gârâmâ hoņ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuņe pilânekâm ari hiliwahomaihât mâmâne otyingim gaman. Yâhâ gâne mâmâne otnihimat yawuâk mâmâne otyingiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâne teteâkgât bukuyeņe âlâ osetyenjan gâtne âlâne pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

13 Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâm nihion ya memune herone nângânihimat yakât dopņeâk hoņ bawalipnane nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan herone nângâyingiwom. Yakât topne nângâm herone kakņan mannomaihât nâne senyenjan kinmâ den ekgohuan yu nanğai. 14 Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yingimune nângâņetâ bulâne otmu orotmemeyene bâlene bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbingât

pat oai. Yakât otmâ lok bâlenaje ya yengât nângâm hâkân otmai. ¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâje mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhânetgât ki nanjan. Yawu gârâmâ Bâlenjahât Ambonaje mem hilipyongomapgât mâmâje otyingihât nanjan. ¹⁷ Mâmâje otyingirâ orotmeme bâlenambâ keterakmâ gâhât den bulâje lâum manmâ yâhânomai. ¹⁸⁻¹⁹ Gâje angoânâk âi sâm nihim hângânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âlepje ekyongom gan. Yakât dopjeâk nâku âi sâm yingim hângânyongomune ari lohimbî den pat âlepje yakât ekyongonomai.

Yesuje ikje komolipje nengât nângâm Anitâ ulitguop.

²⁰ Awoj, sâp yiwerenje yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yengâlâk ki sâm ulitgohoman. Hâmbâi lohimbî dondâje nâhât den pat âlepje nângâjetâ bulâje otmu biwiyeje nâhâlen katnomai ya yengât ulitgohomune nângâ.

²¹ Awoj, gâ orop biwi nângân nângânnetje kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopjeâk lohimbî yaje netgâlen biwiyeje kepeim konohâk otmâ mannomaihât nanjan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbî belângen mansaje manmanyenje ekmâ yuwu nângânomai. “Anitâje Yesu hângângumu ge mâmâje otyingimu yajak biwi konok otmâ buku oranjimai.”

²²⁻²³ Otmu gâje hângânnohom mâmâje otnihirâ ge hohetyenan manmune biwinetje konohâk otmait yakât topje nângâm henjenjuai. Yakât dopjeâk nâje hângânyongom mâmâje otyingimune

nâ orop biwiyenê konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbi hânjan kulemjan mansaije gâje wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityenê otbe sârn nâ hânġânnohorâ gewan yakât topne nânġâm henġenġunomaihât ulitgohoan.

²⁴ Awonġ, lohimbiñe biwiyenê nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom yakât emelâk pat kuyiġion. Otmu gâje embânân hân himbim ki kândikyotgon yan biwihanġe kepeinekmâ gâ orowâk himbimân tatbisâit yakât sârn nihion. Yakât otmâ pat kuyiġion yakât bulânġe tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ulitgohoan.

²⁵⁻²⁶ Awonġ, lohimbi belânġen mansaije gâhât topge ki nanġai. Yawu gârâmâ nânġeâmâ gâhât topge nânġâm lok yuġe nâhâlen biwiyenê katmâ mansai ya ekyongomune tipiġe nânġânġetâ keteraksap. Yakât otmâ gâje wawaenekmâ hânġânnohorâ gewan ya nânġâm henġenġuai. Yâhâ nânġe kulem membom yan gâje wawaeyekmat yakât topne nânġâm henġenġunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yenġât tembe lâulipyenġe Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

¹ Yesuġe yawu sârn âwânġe ekumu pesuk sârn hoġ bawalipne nen menenekmu ba to tipiġe âlâ, kutne Kitoron sârn, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutne Oliwa, ya kambatne kâmetbi yan yâhâwin. ² Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesuġe menenekmu yan yâhâ tatmâ nânġâminiwin. Yakât

otmâ Yurasi kapi ya nângâop. ³ Yakât otmâ Yurasiñe betnehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyene dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senne âlâlâ mi-akmâ balam saum nengâlen tohowi. ⁴ Toho mem tetenenekñetâ umatñe yu Yesu kakñan yâhâwuap ya emelâk nângâop yakât otmâ katnenekmâ go-tyenjan ba yuwu sâm âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

⁵⁻⁶ Sâmu sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutñe Yesu, yamâ Nasaret kapi amboñe yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâñetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâmu Yurasi otmu orowâk takawine denñe nângâm pârâk pilâm umutyene arimu hânân ge pare iwi.

⁷ Yawu otmâ yâhâpñe âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâmu yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutñe Yesu, yamâ Nasaret kapi amboñe,” sâwi.

⁸ Sâñetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hoñ bawalipne yu pilâyekñetâ yahatmâ arinjetgât nanjan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâm yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâne teteop. “Awoñ, gâñe lok yu mâmâñe otyinñirâ nâhâlen biwiyenñe kepeim mansai yu yengât tihityene otmune âlâ ki hiliwahoap.”

¹⁰ Yawu sâmu Petoroñe tewetñe mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyene manop yâkât hoñ bawane, kutñe Maiko sâm, yamâ ândâpñe nombot ya topñambâek kârâm hâreop. ¹¹ Kârâm hâremu Yesuñe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatñe yu tetenihimu sâtgm

mumbomgât Awoŋnaŋe mâtâp sâm nihiop ya ki watbomgât nanŋat hâ? Âlâŋe yakât ki ekgohop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

¹²⁻¹³ Yesuŋe yawu sâm ekumu Roma tembe lâu ya yengât kunyeŋe sâmu tembe lâulipŋe otmu Parisaio yengât tembe lâulipyeŋe Yesu mem bâteŋe sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutŋe Anasi sâm, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutŋe Kaipa sâm, yâkât lamatŋe. Yâhâ Kaipa yamâ homban yakât hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe pato manop. ¹⁴ Yawu gârâmâ Kaipaŋeâmâ nen Yura lohimbi kerekŋe hiliwahomangât Yesu konok mumbuapgât nâŋgâm papatolipnenŋe ekyongop.

Peteroŋe Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

¹⁵ Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâŋetâ Petoro otmu bukunenŋe âlâŋeâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasiŋeâmâ bukunenŋe ya nâŋgâwaŋgimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâŋetâ yawuâk watyekmâ betyeŋan yâhâop. ¹⁶ Yawu otmâmâ Petoroŋeâmâ emet hawiŋan peke yakât hâŋgi hâlâŋmâ kinop. Yawu gârâmâ bukune Anasihât emelambâ ge hoŋ bawa imbi âlâŋe hâŋgi galemgum kinop ya ekumu hâŋgi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop. ¹⁷ Kâlehen yâhâmu imbi yaŋe ekmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hoŋ bawaŋgim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

18 Otmu sâp yanâmâ bâlâpne bâleje olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotneje kâlâp ujetâ semu hon bawa nombotne orowâk menduhuakmâ kâlâp nângâm kinbi. Kâlâp nângâm kinjetâ Petoroje hohetyenjan ga kinmâ kâlâp nângâop.

Kaipane Yesu ai pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

19 Yesune nen hon bawalipne menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topne hotom uminiwi ya yengât kunyenane nângâwe sâp âikuop.

20-21 Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipne orop miti emetjan me opon kâmbukjan yâhâ menduhuakjetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipneje menduhuakmai yan lok senyenâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nângâmai ya âiyongorâ yâkne sânomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu tembe lâu âlâje yahatmâ Yesu ândâpne huhum yuwu sâp ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyene ya nekamjan yat?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Nâ den bâleje yan otmuâmâ yakât topne sârâ nângâwe. Nâmâ den âlepne yan. Yamâ girawuhât ândâpne huhuat?” Yawu sâop.

24 Benje, Anasine sâmu Yesu bâteje sâhâm menduhuwi ya ki holanmâek mem lamatne, kutne Kaipa sâp, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroŋe Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

²⁵ Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nângâm kinop. Nângâm kinmu lohimbi orowâk kinbiŋe towatŋe ekmâ nângâmâmâ yuwu sâm ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksein.” Yawu sâŋetâ topŋe kurihiakmâ “Nâ bia,” sâm irelahop.

²⁶ Sâmu hotom umai ya yengât kunyenahât hoŋ bawa âlâhât ândâpŋe Petoroŋe kârâm hâreop yakât hep torehenŋe âlâ orowâk kinbiŋe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâŋanâk Yesu miai yan gâ orowâk kinŋetâ yeksan.” Yawu sâm ekuop.

²⁷ Yawu sâmu “nâ bia” sâm irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

²⁸ Otmu Yesu mem Kaipahât emelan arinjetâ yan mumbuapgât den sâm hârewaŋgiwi. Otmu emet haŋ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutŋe Pilato sâm, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaŋ yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbiŋe aŋgoân pâku lohimbi yengât emetyeŋan yâhâmai sâm samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbiŋan kinbi. ²⁹ Emet umbiŋan kinŋetâ Pilatoŋe emelambâ ge yuwu sâm âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yuŋe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sâñetâ sâop. “Yeñe girawu otbañginom nanñai ya âlepñe yeñe girem den watmâ otbaññet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâm hârewañgiain. Yawu gârâmâ nenñe lok âlâ kumunñe mumbuapgât mâtâp mañguningiwi. Yawuhât otmâ gâñe konok sâm hârewañgirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ añgoânâmâ Yesuñe “Nohom howanân kânâñgâneknomai,” sâop yakât bonñe teteâkgât Yura nengât kunlipnenñañe Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâiñ, yawu sâñetâ Pilatoñe purik sâm emetñan yâhâ Yesuhât sâmu mem gañetâ yuwu sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike enñatgeâk otmâ yat me lok âlâñe ekgohomu nâñgâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtñe. Nâñe Yura yengât topyeñe ki nâñgâman. Gâñe girawu olongât papatolipgañe menñekmâ nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbi yu yengât lok kutdâ ki manbe sâm oan. Yâhâ nâñe yâk yengât lok kutdâ manbe sâm oan mâne papatolipnenñañe menekmai sâm nine hoñ bawalipnane yahatmâ tânohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyeneñe mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulâñanâk lok kutdâ mansat?” Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâñe yakât topñe ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbiñe den bulâñe nâñgâne sâm otmai yañe nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonñe ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoŋe Yesu muâkgât sâm hârewaŋgiop.
(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâm benŋe emet umbiŋan gem Yura nengât papatolipnenŋe yuwu sâm ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan. ³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaŋ ârândâŋ pâi emetŋan lok tatminiwi yapâ gâtŋe âlâ kapi ambolipŋaŋe sâŋetâ holaŋyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombaŋ yuân lok kutdâ yu sâmune holaŋetâ ge manâkgât naŋgai me bia? Me lok âlâ sâmune holaŋetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetŋambâ holaŋdâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetŋan katŋetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipŋaŋe Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sâŋetâ Pilatoŋe ikŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtŋe metŋe yaŋe kândâtŋan lawitmâ hâkŋe orowâk mem gahaewi. ² Lawitmâ tâk âlâ, sâtŋe metŋe, kon pan pan me hatman yawuya yaŋe mem kunŋan pân pân kepeiwaŋgiwi. Yawu otmâ sâŋgum kuriŋ pâwâwâŋ yamâ lok kutdâŋe katmâ manminiwi yawuya ya mem latbaŋgiwi. ³ Yawu otmâ senŋan gem yuwu sâm ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâŋe torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât naŋgain.” Yawu sâm ândâpŋe huhuwi. ⁴ Yawu otbaŋgiŋetâ sâtgum

kinmu benne Pilatonje emet umbinan ge yuwu sâm lohimbî ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmune mem genetâ yeje senyenaje ekjet.” Yawu sâop. ⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtje metje ya kunjan kepeiwanjiwi otmu sângum kuriñ latbanjiwi ya yawuâk tatmu mem genetâ yuwu sâm ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holanjune giâkgât nanjan.” Yawu sâm ekyongop.

⁶ Yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu tembe lâulipyenaje Yesu ekmâ kârikjan halahuwi. “Howanân kunjetâ muâk,” sâm yawuâk yawuâk sâwi.

Sânetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanjai ya yenhâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuje “Nâ Anitâhât nanje mansan,” sâop. Yawu sâop yaje nengât girem den lonjâeop. Yakât matje muâkgât sâm hârewanjiain.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ nângâm kinjitjahât dondâ otmâ purik sâm Yesu mem emet kâlehen yâhâop. ⁹ Yâhâ yuwu sâm âikuop. “Gâ wonân gâtje?” Sâmu den olotonâk kinop. ¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotonâk kinsat? Holangekjetâ ge manbuat me howanân gohojetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. “Anitâje papatolipge ya biwiyenan kionmu galem sâm katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otnihim gâhâlen hângânnohomu takan yajeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokjan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatoņe holaņmune ariâk sâm nâņgâm ketet olop. Nâņgâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyeņeņe tâtâemâk yuwu sâm ekuwi. Lok âlâ me âlâņe “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapņe gâhât patohe, kutņe Sisa sâm, ya mem ge katbe sâm oap. Yesuņe yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâņe Yesu yu holaņdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbaņgiwuap. Yakât otmâ umatņe teteap yukât Sisa ekumunņe sâm hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâņetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikņeâmâ sâm hâre hâre kaweņan yan ge talop. Yâhâ kawe yakât kutņe yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topņeâmâ yuwu tap. “kawe konņak tuhuwi” yawu. ¹⁴ Yâhâ emetsenņe purik sâwe sâm otmu yan Pilatoņe kawe yan ge talop. Yâhâ emet omoņ otmu yan Tihit tihit hombaņ ya tetemu âi ki menomaihât sâwi. Yakât otmâ Pilatoņe yuwu sâm ekyongop. “Ekņet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yuņe muâkgât naņgain. Yakât otmâ howanân kuņetâ muâk,” yawu sâwi.

Sâņetâ sâop. “Lok kutdâyeņe yu howanân kuņetâ muâkgât naņgai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeņeņe yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâņetâ Pilatoņe Yesu ya howanân kuņetâ muâkgât sâm hâreop. Sâm hâremu dâim ariwi.

*Yesu dâim ari howanân kuwi.
(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)*

17 Yesu ikñahâk howanņe ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutņe yamâ Yura nengât denân Golihata sâm, yan gewi. Yâhâ kut yakât topņeâmâ yuwu tap. “Lok Kunņe Hahitņe,” yawu. 18-19 Yan mem ge howanân kuwi. Kunjetâ Pilatonņe den âlâ yuwu sâm howan kunņan kulemguo. “Yesu, Nasaret kapi amboņe, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulemguo. Yâhâ den kulemguo yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulemguo. Yawu kulemgumu lâum kânâņgâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânâņgâyelekņetâ nombot nombot kinowot. 20 Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbi dondâ bam gawiņe ekmâ sâlikuwi. 21 Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyenņe ya nâņgâm Pilatohâlen ari yuwu sâm ekuwi. “ “Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekmunņe ki ârândâņ oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgu. “Lok yuņeâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulemgu.” Yawu sâwi.

22 Sâņetâ sâop. “Kulemguan ya pilâņetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

23 Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwiņe yâkât senņe âlâlâ mem kâsikunjetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok aņgim miakbi. Yâhâ sâņgumņe âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gâreņe. 24 Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nenņan gâtņe konokņe hâlulâek miakbuap yamâ âlepņe,” sâwi. Yawu sâm pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyenņe ikñiâk ikñiâk kulemgum

amanân mânunetâ ge talop. Mânunetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mawi yan lok kutne teteop yaņe sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâņe miti pepaen kulemguoop yakât bulâņe teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senņe âlâlâ yamâ mem kâsikum anġim miaksai. Otmu sângumne kâlep pato ya âlâhât kutne teteap yaņe hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemguoop yakât bulâņe teteâkgât orot-meme yu otbi.

²⁵⁻²⁶ Yesu howanân kuņetâ kinop yakât gotņan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikņe mâmâņe, âlâmâ mâmâņahât garinņe, âlâmâ Maria ya Kelopa apetņe, otmu bâiņeâmâ Maria, Matala kapiân gâtņe yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâņahât gotņan kinban. Yawu kinmunņe Yesuņe mâmâņe ekmâ tepņe nâņgâm yuwu sâm ekuop. “Meņ, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.” ²⁷ Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, meņnetņe yuâmâ gâņe galemguwuat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

²⁸ Otmu sâp yan âwâņaņe Yesu âi sâm waņop ya tuhum pesuk pilâop ya nâņgâop. Nâņgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâņe bunewâk teteâkgât kândâtņe kuwihakmâ den kârikņe halahum yuwu sâop. “Nâ tohât nek-sap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenje biatmu pâlâmje olop ya gâinjetâ yan giop. Otmu yan kinbiñe kereñ wahapje mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katjetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu launjan katjetâ niop. ³⁰ Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopñan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

³¹ Yâhâ emetsâpñan bâlemu omoñ otmu yan Tihit tihit hombanj pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmaiât hotom uminiwi yengât kunlipyeñe ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit hombanj tetemu yan lok bâleñe ya howanân kinjetâ yekmunje bâlewuap. Yawu gârâmâ gâñe tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyeñe kum lotohoyekjetâ munomai. Muñetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

³² Yawu sâñetâ tembe lâulipje hângânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyetje kum lotohoyelekjetâ muowot. ³³ Kâiyetje kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâiñe ki kum lotohowi. ³⁴ Yawu gârâmâ tembe lâu âlâñe injeñe mem Yesuhât gasumñan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop. ³⁵ Yâhâ nâmâ gotyeñanâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyeñe kepeim manñetgât yu tâñ tâñâk kulemguan. ³⁶ Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbañgiwi yan yakât bulâñe teteop ya yuwu.

“Yakât hahitje konok âlâ ki kum lotohonomai.”

³⁷ Yâhâ den bulâñe âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâuŋetâ kinmâ mumbuap ya ekno-
mai.” Yawu tap.

*Yesu howanâmbâ membe sâŋ Yosepŋe
Pilatohâlen ariop.*

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

³⁸ Yawu otmâ lok âlâ, kutŋe Yosep, yâhâmâ Ari-
mata kapi amboŋe. Yâkŋe biwiŋe Yesuhâlen katmâ
manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât pa-
patolipnenŋe yengât kiŋgitŋahât otmâ topŋe kuri-
hiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ
membe sâŋ yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu
nâŋgâwaŋgimu ari bukulipŋe meyekmu ari Yesu
mewi.

Yesu lâum ari hanguwi.

³⁹ Yâhâ Nikotemo yamâ aŋgoân omoŋ âlâen
Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkŋeâmâ Yesu
piriwe sâŋ otmâ to kukŋe suk suk âlâ miop. Yawu
gârâmâ to yamâ umatŋe pato yakât lok âlâ memu
Yosepgâlen lâum ariowot. ⁴⁰ Yâhâ Yosep yet Nikote-
moŋe hangure sâŋ Yura nengât orotmeme watmâ
yuwu olowot. Yesu mem to kukŋe yaŋe piriowot.
Pirim sâŋgum kâkâlep yaŋak katipguowot. ⁴¹ Yâhâ
Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop.
Kalam yan kât giopŋe âlâ emelâk kusânâ mem
tiŋgâlonoŋetâ in kamen kinminiop. ⁴² Yawu gârâmâ
Yura nengât Tihit tihit hombaŋân yu me ya tuhu-
main sâŋ samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit
hombaŋ ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâlepŋehen
arinomaihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba
katbi.

20

Yesu mumunambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet engatnje nângâm Maria, Matala kapi amboŋe, sumângen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunjetâ ge lâm mâtâpŋe kum bâp maŋguop ya hindakmu mâtâpŋe kinop ya ehop. ² Ekmâ pârâk pilâm purik sâm Petoro orop netgâlen taka yuwu sâm eknotgop. “Papatolipnennaje Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumângen ariwit. Nâje sururuk sâm Petoro wangim kulet sâwan. ⁵ Kulet sâm ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtŋanâk kinmâ olelem eksan mâne sâŋgum kâkâlep mem Yesu katipgum katbi yaŋahâk tatmu ekban. ⁶ In ekmâ kinmune Petoroŋe belângen takaop yaŋak burunduŋak gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâŋgum kâkâlep yawuâk ehop. ⁷ Otmu sâŋgum tipŋe mem Yesu kunje katipguwi ya âlâje kitâ mem ketetmâ heŋgenŋum katmu talop ya ehop. ⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunje katipguwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumunambâ yahalop nângâwan. ⁹ Yawu gârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotŋe emet inânŋan Yesu mumunambâ yahatbuap yakât topŋe kulemgwi ya ki nângâmŋe keterahop. ¹⁰ Yawu otmâ benje purik sâm âwurem ariwit.

Yesuŋe Maria, Matala kapi amboŋe, tetewaŋgiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Marianoŋe betnetŋan taka lâm sâtŋan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop. ¹² Ekmu anjelo

yâhâp yaņe Yesu katņetâ iop ya hâlânġmâ nombot nombot talowot. Konokņeâmâ kunņehen talop. Yâhâ âlâ yaņeâmâ kâiņehen ge talop. ¹³Yawu tatmâ yuwu sâġm âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâġmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiņgutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵Yawu sâġm kamberņe kakņambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboņe mon?” nânġgâop. Yawu nânġgâġmu Yesuņe âikuop. “Imbi, gâmâ âlâhât pâinġmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâġmu sâop. “Lok pato, gâņe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiņgutsai otġmuâmâ âlepņe eknohorâ bukulipņe ari ekyongomune taka menehât nanġan.”

¹⁶Yawu sâġmu kunop. Kunġmu purik sâġm Yesu towatņe ekġmâ nânġgâġm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topņe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷Sâġmu sâop. “Nâ Awoņnahâlen irak yâhâġwoman yakât otġmâ ki wâineġk. Gâņe âwureġm ari bukulipne ekyongowuat. Ekyongom nâhâitņe yamâ “Anitâ awoņnenņahâlen ewun âwureġm yahap” sâġm ekyongowuat.” Yawu sâop. ¹⁸Yawu sâġmu Mariaņe taka den ya nen hoņ bawalipņe eknongop.

Yesuņe hoņ bawalipņe teteyiņġiop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

¹⁹Oġmu emet omoņ otġmu yanâmâ nen hoņ bawalipņe papatolipnenņe yeņġât kiņġitnenņahât otġmâ emet âlâen yâhâ menduhuakġmâ gahatņe kârikņe maņġum tatbin. Menduhuakġmâ tatmunņe Yesuņe hoġetnenņan pârâġk sânsânâġk teteningiop. Teteningim eknongop. “Biwiyeņe huruņ

sâek.” Yawu sâop. ²⁰ Yawu sâmmâ birine bâtnje kuwi otmu ingepnje gasumñan hâuop yakât gut tiripnongomu ekbin. Tiripnongomu ekmâ biwinenñe herone olop. ²¹ Yawu otmâ kinmunñe yâhâpñe sâop. “Yen biwiyenñe huruñ sâek. Awoñnañe nâ hângânnohomu gewan yakât dopñeâk nâku yen hângânyongomune arinomai,” sâop. ²² Yawu sâm kahapumñanñe hângutnenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu yâkât wâtñan kinnomai. ²³ Wâtñan kinmâ yâkât sâtgât lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinginomai yamâ Anitâñe buku otyingiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinginomai yamâ matñe umatñe yingiwuap.” Yawu sâop.

Yesunje gutñe Toma tiripgumu ehop.

²⁴ Yâhâ Yesunje teteningimu gutñe ekbin sâp yan bukunenñe âlâ, kutñe Toma sâm, kutñe âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

²⁵ Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâm ekuwin. “Kutdânenñe nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmunñe sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ birine bâtnje kuwi otmu ingepnje gasumñan hâuop yakât gutñe nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nâñgâmune bulâñe otbuap.” Yawu sâop.

²⁶ Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatñe kârikñe manğum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunñe Yesunje teteningim sâop. “Yen biwiyenñe huruñ sâek,” sâop. ²⁷ Yawu sâm purik pilâm Toma yuwu sâm ekuop. “Bâtnan gut yu wâim ekmâ yanjak

gasumnan ya yawuâk mem nângâ. Nâ bulânânâk Anitâne hângânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihane nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

²⁸ Sâmu sâop. “O, Kutdâne, bulânânâk gâ Anitâ orop dopyetne konohâk mansat.” ²⁹ Sâmu sâop. “Gâne yiwerene gut yu mem eksat yakât otmâ biwihane nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbi nombotne ki nekmâ biwiyenane nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nângân nângânyene hurun sâmu herone otmâ mannomai.” Yawu sâop.

³⁰ Yesune kulem topne topne miop yamâ kerehâk ki kulemguan. ³¹ Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâlikum eknomai. Yu sâlikum ekmâ Anitâne tihitnenne otmâ nanne Yesu hângângumu giop yakât nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyenane kepeim denne lâum mannomai yanâmâ manman kârikjahât pat kuyingiop ya menomai.

21

Yesuhât sâtgât otmâ hoj bawalipne injan dondâ mewî.

¹ Sâp yakât kaknan nen hoj bawalipne nombotne Tiweria dengân yakât ginjan menduhuakmâ tatmunne Yesune teteningiop yamâ yuwu. ² Nâ otmu atane, kutne Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâk kutne âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâm yan gâtne, otmu lok yâhâp biwiyetne Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin. ³ Menduhuakmâ tatmunne emet

ņiņ sâwe sâm otmu Petoroņe yuwu sâm eknongop. “Nâmâ ge iņan dâiwehât nanņan.”

Sâmu sâwin. “Nen orowâk arinom,” sâm gemunņe waņgaen orowâk yâhâwin. Ari omoņe pâlâmņe manbin.

⁴ Emet haņ sâmu yan Yesuņe dengân ginņan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlewângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatņe ekmunņe ki keterahop. ⁵ Yâhâ Yesuņe yuwu sâm âinongop. “Bukulipne, yen iņan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâm eknongop. “Iņan itâņe ya waņga nombotgembâ panņetâ gewuap yanâmâ iņan mem dâinomai.” Yawu sâmu yaņak benņe waņga nombotgembâ pilâmunņe gemu iņan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakņetâ mem dâim waņgaen katne sâm otmunņe umatņe dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâņe Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenniņe yakâ.” Ekumune uk sâm petņe tuhumm katmâ âi tuhuop yakât otmâ tiņginņe yawuâk mem kepeiakmâ saruân kioņmâ Kutdâhâlen yoloņ otmâ ariop. ⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ waņgaenâk tatmâ puli kum iņan itâņe dâim dengân ginņan yâhâ kioņbin. ⁹ Yesuņe baņga âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu iņan mem hot umu siop. ¹⁰ Yawu otmâ Yesuņe yuwu sâm eknongop. “Yiwereņe iņan miai ya nombotņe mem katņetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroņe waņga hâmeņan yâhâ iņan itârâek mem dâim ginņan gaop. Yâhâ iņan 153 ya itâ kâlehen kutakulakbi. Yawu gârâmâ iņan

yamâ papatoek yamâ benje injan itâne ya ki berendenj sâop. ¹²⁻¹³ Injan nombotje katmunje semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunomgât nângâmunje umatje otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât kakjan dengân ginjan menduhuakmâ tatbin yan teteningiop yanje kalimbunje olop.

Yesuje Petoro den bâine ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunje Yesuje Simon Petoro yuwu sâm âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâneâmâ bukulipgane biwiyenane hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihanje tinjak hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâne. Nâmâ buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen yi-werejeak torokatmâ mansai ya yengât tihityene otbuat.” ¹⁶ Yawu sâm yanjak yâhâpne yuwu sâm âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâne biwihanje tinjak hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâne. Nâne buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galemyongowuat.” ¹⁷ Yawu sâm kalimbunje yuwu sâm âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâne buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuje kalimbunje âikuop. “Gâne buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petorone nângâmu biwinan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senje âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâne buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen torokatmâ mansai ya galemyongom wawaeyekmâ manbuat.

18 Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehiwuap yakât topņe sâwe. Gâņe angoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât nâņgâminion yanâmâ âlepņe arim tohominion. Yâhâ gâņe sombo otbuat yanâmâ bâtge pilârâ lok bâleņane sâhâm menduhum ki ariwe nâņgâwualângen dâihekmâ arinomai.” Yawu sâm ekuop. 19 Yâhâ Yesuņe topņe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoroņe Yesuhât tem lâuwangim manmu umatņe yawu tetewangiwuap. Umatņe tetewangiwuap yan ki lohotņe otmu kuņetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotņe otbuap ya lohimbiņe ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâm ekuop. “Gâmâ biwihane nâhâlen tiņâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmu Petoroņe kambeņe kakņambâ olelem nâ nehop. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetņe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bâiņe newin yan yâk orop hâlâņakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâņe betņehen kionbuap yakât âikuwan. 21 Yâhâ Petoroņe nekmâmâ yuwu sâm Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

22 Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâņgâm ketet otbuat.” Yawu sâm ekuop.

23 Den yawu sâop yamâ bukulipņane nâņgâm hilipgum kelangatbi. Kelangatmâ nâhâitņe “ki bâlewuap” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuņe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu

gârâmâ yâkât manman yakât ki nângâm ketet ot-buat,” yawu sâm Petoero ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nângâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâŋe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuŋe olop miop yakât pânje konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.

Yeshuât Den Pat Âlepŋe
The New Testament in the Selepet Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc